Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 242 (10839) | 1978 чылдың октябрь 19, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! 1978 чылдың планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш демисежиңер! Күш-ажылдың эң бедик бүдүрүкчүлүүн, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын чүткүлдүг чедип алыңар!

(СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

МОСКВА. 1978 чылдың тараа ажаалдазының үезинде клубтарга, кызыл-буланнарга, хову турлаглаарынга болгаш шаңнарга оюн көргүзүп турган боттывынгыр уран чүүлдүң ийи муң коллективтерин ВЦСПС-тиң дипломнары-биле шаңнаан. Оларның аразында — агитбригадалар, танцы ансамбльдери, ниитиниң ырлары бар. Оларның концерттеринге кодээнің хөй миллион ажыл-ишчилери чораан. Клубтарның, Культура бажыңнарының база ордуларының ажылын ВЦСПС-тиң дипломнары-биле база демдеглээн.

Дипломнар-биле шаңнатканхай санныг коллективтер ВЦСПС-тиң болгаш ССРЭ-ниң УАЧД-ниң чалаалары-биле Москвага болгаш Москва областа оюн көргүзерлер. Ындыг өтчеттуг концерттерниң программазын Ижевскиниң ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг металлургия заводунуң «Металлург» Культура ордузунуң «Андан» дээр танцы ансамбли ажыткан. Ол артистер боттарының уран чүүлүн Москва областың Красногорск районнуң ажыл-ишчилерингe таныштырганнар.

* * *

КИЕВ. Иван Франко областың район төвү Городнокка октябрь 16-да чаңчыл болган дүжүт байырлалы ажыттынган. Байырлалдың киржикчилери тараа ажаалдазының маадырлары-биле кады күльхармейжилерге база байыр чедиргеннер. Амгы үеде районда библиотекаларны, музейлерни, Культура ордуларын каттыштырып турар төпчүттүнген 14 клуб комплекстери ажылдап турар. Ол комплекстерниң ачызында кодээде чырыдышкын ажылы дыка эжижээн, колхозчуларның хостуг үезин солун эртип турар апарган. Амгы үеде республикада муң хире ындыг төпчүттүнген системаларны тургузуп турар. Беш чылдың төнчүзүнге чедир Украинаның кодээ клубтарының үштүң ийи кезии ажыл-ишчилерге бараан болуруның ындыг делгилелиг хевиринче шилчиир.

* * *

ВЛАДИВОСТОК. Ленинчи комсомолдуң 60 чылынга турасхааткан «Ортум океанның чалгыы» деп уран чүүл фестивали октябрь 16-да ында ажыттынган. Оон киржикчилериниң көргүзүп турар ыр репертуарында, музыказында, хореографтыг көргүзүүлериндe Ленинчи комсомолдуң төөгүзүнде элбек дайынчы болгаш күш-ажылчы маадырлыг чорук илереттинген. Приморьеде уран чүүлдүң күскү байырлалынга Литваның камера оркестри, Полтаваның «Веселка» деп ыр-хореографияның фольклор ансамбли, Москвадан, Ленинградтан, Ярославльдан, Туладан, Тернопольдан болгаш Барнаулдан музыкантылар четкилеп келген.

* * *

ХОЛУЙ (Иваново область). РСФСР-ниң алдарлыг чурукчузу Б. И. Киселевтүң чогаалдарының делгелгези Палех уран чүүлүнүң музейиниң филиалында октябрь 16-да ажыттынган. Улусчу чуруулганың кол мастерлериниң бирээзиниң үш чүс ажыг дозулаан бичии чуруктарын, этюдтарын болгаш эскиздерин ында делгеп көргүскен. Делгелгениң ажыттынарынга Москваның, Ивановоның, Палехтиң, Мстераның болгаш Федоскинниң чурукчулары болгаш искусствоведтери четкилеп келген.

* * *

ТАШКЕНТ. «Мосрадуң амгы үеде чуруулга уран чүүлү» деп делгелгеним ында ажыткан. Көрүлде чүүлдериниң аразында МАРның сураглыг мастерлериниң болгаш аныяк чуруукчуларының күүсеткен чуруктары, скульптуралары, керамика бар.

* * *

АЛМА-АТА. «Карагандажилстрой» трестиң тудугжулары Караганданың Куруне университетдинге өренир кол корпусту дамчыдып бергеннер. Чаз бажыңның аудиториялларынга теегу, филология, экономика болгаш юридиктиг факультеттериң студентилериниң баштайгы кичээлдери эрткен. Кол корпустуң соонда саналга төптүт, культура-спорт комплекстиг, ниити чуртталга бажыңнарлыг өредилге болгаш лаборатория корпустарын аңыглалга киирер ужурлуг.

(СЭТА).

ОНГУ БЕШ ЧЫЛДЫҢ ШАЛЫПЧЫ ЧЫЛЫН ШАЛЫПЧЫ ДООЗАР!

СЭКП обкомунуң бюрозунда, республиканың Министрлер Чөвүлелинде

ЧҮЪК СӨӨРТҮЛГЕЗИН ДҮРГЕДЕДИР

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели демир-орук станцияларындан бистің республикаже чүк сөөртүлгезин организастаарының дугайында айтырыгны чугаалашкаш, агаар-бойдустуң таарымча чок байдалдарындан болган кандаашкынның үркүүвүдүн республика бодунуң иштики курлавырларының дузазы-биле тараа, үрезин, концентрастаан болгаш бедүүн мал чемнери-биле долу хандыртының шыдавас дээрзин демдеглээн.

Улус ажыл-агыйының хереглелин хандырар дизе, республикаже кодээ ажыл-агыйның 183,3 муң тонна чүүгүн немей сөөртүү негеттинер. Чыл төнчүзүнге чедир ооң иштиндеи 70 ажыг муң тонна тарааны, погааларны, комбикормну болгаш хыыргыышты, а 1979 чылдың бирги чартында — 112,0 муң тоннаны республикаже киир сөөртүр ужурлуг.

Ынчалза-даа чамдык автотранспорт бүдүүлгелериндe чүк сөөртүр автомобильдерин ажыглаан турарында четчестер бар. Автомобильдериң техниктиг беленнин, оларны ажыкче үндүрүп турарының коэффициентизи чавыс, чүдүрер-дүжүрер ажылдарга оларны саадалгазы улуг. Ол-ондак кылыр, чүк чокка маңнадыр чоруктар бар. Ооң түңнелинде Тываның транспорт эргелелиниң Абакандан сөөртүп турар чүүктериниң хемчээли эрткен 9 айларда 1977 чылдың бо үезин-биле деңнээрге, 10 муң тоннага, а өске-даа министерстволарның, ведомстволарның болгаш организацияларның транспорту-биле дажып турар чүк 30 муң тоннага кызырылган.

Бо бүгү четчестерни тодараткаш, ол ажылды эжижидер-биле СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели тускай доктаалды хүлээп ап, демир-орук станцияларындан республикаже чүк сөөртүлгезин организастаары партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының кол сорулгаларының бирээзи кылдыр санаан.

Автомобиль транспортун чогумчалыг ажыглаарын, чүк сөөртүлгезиниң үезинде автотранспорттун бүгү звеноларының аразында таарымчалыг байдалды тургузаарын, чолаачылар ортузунга күш-ажылдың сагылга-чурумун бижиглаарын, машиналарның техниктиг беленин болгаш оларны чүк сөөртүлгезинче хөйү-биле кирген турарын, чүдүрер-дүжүрер ажылдар үезинде саадалга чок чорукту чедип алырын болгаш чүк чок маңнадыр чорукту өскүзедирин чедип алырын республиканың Министрлер Чөвүлелинге, министерстволарга болгаш ведомстволарга дааскан. Ол ышкаш, 1978 чылдың октябрь-декабрь айларында болгаш 1979 чылдың бирги кварталында Абакан, Минусинск, Абаза хоорайларның чүк базаларында улус ажыл-агыйының чүүктерин айыттынган график ёзугаар республикаже сөөртүүрүн Тываның транспорт эргелелиниге, «Сельхозтехника» каттыжышкынынга, Мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының министерствозунга, Кодээ ажыл-агый министерствозунга, «Тыва тудуг», «Шагонартяжстрой», «Тыва кодээ тудуг», «Тыва суг тудуг» трестерге болгаш өске-даа эргелелдерге, комбинаттарга дааскан.

Чүүктү ап турар будурулгелер болгаш организациялар суббота болгаш воскресенье хүннерин киириштирбишаан, чүдүрер-дүжүрер ажылдарны ол чокка доктаамал боттандырып, ол ажылдарны ийи эдлчет-биле организастаарын хандырарын дааскан.

Демир-орук станцияларындан чүүн сөөртүлгезинде киржип турар автобүдүүлгелериниң, автоколонналарының, болгаш чолаачыларның ортузунга социалистиг чарышты организастаар. Аная типлекчи болган коллективтерге СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелинин, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун тыпсыр.

— Ай түңнели-биле бирги черни эәлээн автобүдүүлге коллективинге СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун болгаш 150 рубльди тыпсырын;

— Ийиги черни эәлээн автобүдүүлге коллективинге шилчиир вымпелди болгаш 100 рубльди тыпсырын;

— Бирги черни эәлээн автоколоннага бирги чергениң дипломун 100 рубль-биле кады;

— Ийиги черни эәлээн автоколоннага ийиги чергениң диплому-биле кады 75 рубльди тыпсырын;

— 15 хонуктуң түңнели-биле бирги черни эәлээн чолаачыларны Хүндүлел бижиктер болгаш өртектиг белектер-биле шаңнаарын;

— Социалистиг чарыштың түңнелин үидурерде УАЧД-те баар халас 5 путёвканы, дыштанылга бажыңнарынче баар болгаш турасчы 5 путёвкаларны тускайлаарын СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында айыткан.

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, профоблчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИН ТОДАРАТКАН

1978 чылдың тос айларының дургузунда мал ажылының продуктуларын будурерин база күрүнеге садарын көвүдедир дээш республиканың районнарының болгаш совхозтарының социалистиг чарыжының түңнелин СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому чугаалажып көргеш, республиканың кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери онгу беш чылдың өнзалдаларын чедишкиниг күүседир, ССРЭ Конституциязының бир чыл оон төлептиг үткүүр дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга идепкейлиг киришпишаан, агаар-бойдустун таарымча чок байдалдары турза-даа, бүгү улустуң күш-ажылчы кодурлуушкунунуң байдалынга чамдык чогумчалыг түңнелдерни чедип алган деп демдеглээн.

1978 чылдың 9 айларының дургузунда сүт садарының планын 102 хуу, эттинин— 103,9 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың ол үезинге деңнээрге, сүт садары 2,6 хуу көвүдээн, бүгү чүүн малдарның баш саны өскүзүлелиг болган, ооң өлүп хораар чоруу болгаш өске-даа чидириглери кызырылган.

Тос айларның түңнелдери-биле Эрзин болгаш Бии-Хем районнарның малчыннары дээре түңнелдерни чедип алган.

Ол районнарның ажыл-агыйлары ниити малдың баш санын өстүрбүшаан база бүгү чүүн малдарны менди камгалаан алырын дыка бедитпишаан, сүт болгаш эт садарының тос айлар планын ажыр күүсеткилээн.

Социалистиг чарышка «Хемчик» совхозтуң малчыннары эки түңнелдерни чедип ап, тос айларда күрүнеге эт садар талазы-биле алган хүлээлгелерин 129 хуу, сүттүүн — 102,2 хуу база дүк садарының чыл планын 106,7 хуу күүсеткен. Бүгү чүүн малдарны 97,7 хуу камгалап алган.

Ол ышкаш «Революцияның чалбыыжы», «Саян», «Коммунизмниң херели», «Мөрен», «Нарын», «Бүрен», «Улуг Октябрь», «Шекпээр», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтар үш кварталдарда мал ажылының продукциязывыр бүгү хевирлерин садарының планын чедишкиниг күүсеткен.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң хүлээн алган доктаалында оон ынай дедиглээнин болза, дүк садар талазы-биле чыл планын чангыс-даа район күүсетпээн, ону эткен чылдыынган 97 тоннаны күрүнеге эвээшти саткан, а чыл планы чүгле 85,3 хуу күүсеттинген. Чуурга садарының тос айлар планы чүгле 75 хуу күүсеттинген. Эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге, эт садары 2,2 хуу азы 483 тонна, чуурга садары—338 муң борбакка азы 4,1 хуу кудулаан.

Республикада чылгы малдың баш саны 4,2 хуу, тевенин —0,4 хуу кудулаан; саар инектин болгаш хаванның баш санын өстүрериниң планы күүсеттинмейн турар.

Бай-Тайга, Улуг-Хем, Таңды, Тоожу болгаш Бии-Хем районнарның ажыл-агыйларында саар инектериниң продуктулуу кудулаан, ол чорук күрүнеге сүт садарының талазы-биле республиканың социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседиринге багай салдарны чедирген. Эртти будурериниң болгаш садарының талазы-биле чыл планын күүседири нарыындан турар. Мөңгүн-Тайга болгаш Тоожу районнар, «Кара-Хөл», «Малчын», «Мөген-Бүрен», «Тыва», «Күш-ажылдың хостуу», «Россия», «Май 1», «Бурунгаар», «Кызыл тук», «Ленинчи орук», Ленин аттыг, «Тиилелге», «Шамбалыг» совхозтар эт садарының тос айлар планын күүсетпээн. Күрүнеге дүк садар планныг 60 ажыл-агыйдан чүгле 11 совхоз чыл планын күүсеткен.

1978 чылдың тос айларының түңнели-биле дүк садарының планын чангыс-даа район күүсетпээнин барымдаалаан, районнарны шилчиир Кызыл тук-биле шаңнаваас деп, СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому доктааткан.

1978 чылдың тос айларының түңнели-биле ажыл-агыйлардан соңчаруштың тиилекчизи «Хемчик» совхоз (директору О. Д. Сарыглар, партком секретары Д. Т. Сарыглар, кодээ Совет даргазы О. Д. Саая, ажылчын комитединиң даргазы К. К. Хомушку, ВЛКСМ комитединиң секретары А. С. Даваалан) деп санаан, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун 300 рубль түңнүг акша шанналы-биле кады ол совхозка тыпсыр деп шиитпирлээн.

Эртти, сүттү, дүктү будурериниң болгаш күрүнеге садарының, малдың баш санын өстүрериниң талазы-биле 1978 чылдың планын долдур болгаш ажыр күүседир, продукциянын шынарын экижидер дээш социалистиг чарыштың улам-на калбартын чорударын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, ВЛКСМ райкомнарынга, кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының профсвилел обкомунга, Кодээ ажыл-агый министерствозунга, кодээ Советтерге, «Скотопром» треске, партия, профсвилел болгаш комсомол организацияларынга, совхозтарның удуртукчуларынга, специалистеринге хүлээткен.

СЭКП обкомунуң IX пленумунуң шиитпирлери-биле холбаштыр, мал ажылының бүгү ажылдакчыларының күжениишкиннерин мал кыштагладымышкынын организастыг болгаш шынарлыг эрттиринге, улуг малды база оон чаш телун бүрүн камгалап алырын хандырарынга, күскү-кышкы үеде малдың продуктулуун өстүрериниге мөөнгээрин ук доктаалда айыткан. Мал чемнериниң эң шынгыы үчүүн тургузарын, чемнерни чем цехтеринге хайындырып болбаазырадып, хоолулуг болдуруп турган, чөптүг ажыглаарын, кышкы одарларны ажыктыг кылдыр ажыглаарының хемчеглерни боттандырарын база айыткан.

МАГАДЫЛАЛ БАР

Кыштаглаашкынче эки белеткениң, ону организастыг эрттирген тудум-на, хойжуларның көргүзүү бедик болур деп үвени дуржулга балыткап турар. Бо чылын бистің хойжу бригадавыс төрүүр чүс хойга онзаштыр 81 хураганны, бир баштан-на 2,5 кг дүктү алган. А коммунистер Д. Н. Кол-биле Д. Б. Мырлаа оларның көргүзүү 100-тен 97—101 хураган болган. Бригада кыштаглаашкынга белеткелди частан эгелээн. Совхозтуундан аңгыда хойжулар боттарының күжү-биле 87 тонна сигенни, 163 тонна погаан суланы белеткээн.

Кыштагларның кол септелгези доозулган. Аар-саар септелтелер ам-даа бар. Коммунист В. Бичекей, аныяк хойжу С. Кол олар кыштаглаашкынга белеткелди боттары эки кылган.

Никтизи-биле сигеп эрткен чылдың деңнелиндеи эвээш, кол бергеден турар чүве кудуктар септеттинмээн. Суг ырак, ынчангаш суггатка бергеэр байдал бар. Бир эвес кыштаглаашкынга белеткелде чедир кылдынмаан ажылдарны шалыпкын доозар болза, ону хүр чаагай эрттиринин магадылалы бар.

О. КАРА-ООЛ,
«Май бир» совхозта хойжу бригаданың бригадири.

СЕМИРТИЛГЕ — ЧЕМДЕН ХАМААРЖЫР

Барыын талакы районнарның күрүнеге дужаар малдарын семирти азыраар шөлдү «Тыва» совхозтуң оазазынга тургускан. Аная Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Өвүр болгаш Бай-Тайга районнарның совхозтары садар малын керээ ёзугаар дужаан турар. Районнар аразының мал семиртир ол каттыжышкыны бо чылдың эгезинден бээр ажылдан келген. Чаа тургустунган каттыжышкын баштайгы базымнарны кылган. Ооң ажылында шиитпирлеттинмээн айтырыглар, бергелер эвээш эвес.

Каттыжышкынның кол зоотехниги Трофим Саханович Ли биске мынчаар чугаалады:

— Бо чылын семирти азырал шөлүнге 1800 ажыг мыйыстыг бода малды хүлээп алыр ужурлуг турган. А херек кырында 1129 башты хүлээп алган. Ооң кол чылдаганы—мал семиртир комплексти тудуп турар Чадааныың үшкү КМК-зының четпес ажылдааны. Ол бо чылын 2400 баш мал тургузар кажаалары ажыглалга киирер ужурлуг. Ындыг турбуже 1200 мал азыраар ийи кажааны арай бооруда тудуп дооскан. Ам-даа ол хире мал тургузар кажаалар тутпаймаан турып берген. КМК-ның тудугжуларының ажылдап турары салдынчак. Артыкан кажааларны чыл төнчүзүнге чедир тулуп доозары билдинмес. Амгызы мышкаш ынчаар чылыш чок ажылдаар болза, ону бо чылын ажыглалга киирери берге. Малды тургускаш азыраар кажаа чок болган ужурунда, ажыл-агыйлардан хөй мал хүлээп ап шыдавас-тыр бис. Бо чылын каттыжышкында эт дужаар план чок. Ынчалзажок 243 баш малды семирти азыраан, күрүнеге дужаадывыс. Бир баштың дириг деңзизи 366 кг болган.

Моон алгаш көөрге, Чадааның үшкү КМК-зы тудуну дүргедеткен болза, каттыжышкын дыка хөй малды ажыл-агыйлардан хүлээп ап, күрүнеге эт дужаарынга улуг немелдеми берип болур турган. Артыкан кажаалларның тудуун дүргедеткеш, дөртүү кварталда ажыглалга киирер дугайында КМК-ның удуртукчулары сагыш салыры негеттинин турар.

Чаа тургустунган каттыжышкында база бир берге чүве болза, азыраар малдарны бедүүн чемнер-биле хандырары болуп трар. Семирти азыраал шөлүнге малын дужаан турар ажыл-агыйлар үк малды азыраарынга херек бедүүн чемнерни бээр ужурлуг. А херек кырында ынчаар бүтпейн тұрар. Ажыл-агыйларның төлээлери малдарын семиртилге шөлүнге эккеп дужаапкаш, карак ажыт арлы бээр, чем-биле хандырар дугайында сагыш салбас чоруктар үргүлчүлевишаан турар. Ону мындыг сан-фактылар-биле бадыткап болур. Семиртир мал дужааган совхозтар 3577 тонна бедүүн чемни бээр ужурлуг турган. Бо хүнге чедир чүгле 287 тоннаны берген. Хүлээп алган малдан аңгыда, «Тыва» совхозтуң бодунуң 1600 ажыг малын база семирти азыраан турар. Ам каттыжышкында шиитизи-биле үш муң баш хире малды семирти азыралла тургускан. Хүнде-ле 15 тонна бедүүн чем, 12 тонна комбикорм негеттинин турар. Бир эвес ажыл-агыйлар бедүүн чем-биле каттыжышкынны керээ ёзугаар хандырбас болза, ынча малды семирти азыраар чемни кайыын алыр боор?

Оон ынай мындыг саннар база солун. «Искра» совхозтуң семирти азыраткан 93 баш малын күрүнеге дужаагаш, 35 тонна эштин ол ажыл-агыйның планынга киирген. Дужааган малдың бирээзиниң ортумак дириг деңзизи 380 кг болган. «Искра» ол малдарын семирти азырадырынга 174 тонна бедүүн чемнер бээр турган, чүгле 38 тоннаны берген. СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхоз каттыжышкынга 101 баш малын хүлээткен. Ооң иштинден 37 башты семирти азыраан, күрүнеге сатхан, бир баштың ортумак деңзизи 380 кг ашкан. 14 тонна немелде деңзи ол совхозтуң эт планынга киргеи. Совхоз 210 тонна чем бээрин хүлээнгеш, дөңгүн-ле 22 тоннаны чоруткан. «Торгалыг» совхозтуң 49 баш малын семирти азыраан, эткe дужаарга, баш бүрүүнүн дириг деңзизи 400 кг четкен. Ол ажыл-агый 19 тонна немелде деңзини алган. Торгалыгжылар керээ ёзугаар каттыжышкынга 335 тонна бедүүн чем эккеп бээр турган, чүгле 70 тоннаны берген.

Бо үстүнде чижектерден алырга, районнар аразының мал семирти азырзаар каттыжышкыны чаа-ла баштайгы базымнарын кылыш турар болзажок, чамдык чогумчалыг түңнелдерни чедип ап турары тодаргай-лыр. Күрүнеге дужааган малдың ортумак дириг деңзизи 380—400 кг болуп турар. Хүнде баш бүрүүзүнден 500 грамм немелде деңзи алыр турзаа, ону 840 грамм чедирип турар. Ынчангаш бо ажыктыг херектi улам-на үреттүнелдиг болдурар төлөде, мал дужааган ажыл-агыйларның удуртукчуларының азырадыкчы хөөнүг, семиртир малын чем-биле хандырарын бодавас чоруун буруу шаап, шиитпирлиг хемчеглерни алыр херек. Байдал амгы хевээр турар болза, ол каттыжышкынның моон соңгаар ажылдары берге апаар. Мында кол-ла чүве—чем-биле хандырары. А ынча малды семирти азыраар чемни каттыжышкын бодунуң күжү-биле белеткеп алыр арга чок.

Бо чаа каттыжышкында бодунуң хөрээнің мастерлери база бар апарган. Ажыл-агыйлардан хүлээп алган малды алды кижилиг бир звено, а совхозтуң бодунуң малын 12 кижилиг ийи звено семирти азыраан турар. Борис Донгактың звеносу 622 баш малды семирти азыраан, хонукта баш бүрүүзүнден 800 грамм немелде деңзини ап турар. Куулар Доржунуң звеносу 403 баш малды азыраан турар. Ол болукте хонукта немелде деңзи баш бүрүүзүнден 600 грамм, Каттыжышкын 9 айлар дургузунда 260 тонна немелде деңзи алыр турган, ону 191 тонна кылдыр күүсеткен.

ЧУРУКТА: солагай талазындан — мал семиртир шөлүнүң мурнакчы ажылчыннары Донгак Эртине, Сат Бобуула, Донгак Чаан-оол, Куулар Кара-кыс олар ажылдың түңнелин чугаалажып тур.

К. АРАКЧАА, В. КАРА-САЛ.
«Шынның» тускай корр.

Чөөн-Хемчик район.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: отчёттар болгаш соңгулдалар

КИЖИЛЕР-БИЛЕ АЖЫЛЧЕ

Бин-Хем районда «Кызыл тараачын» совхозтуң коммунистери СЭКП-ниң XXV съездизиниң болгаш партия Төп Комитединиң июль (1978 ч.) Пленумунуң шинтпирлерин күүседир талазы-биле парткомнуң отчёттуг үениң дургузунда чорудуп келген ажылынга чогуур үнелелди бээр, ажыл-херекке шантыктап турар четпестерни чайладыр хемчеглерни айыр дээш отчёт-соңгулдалыг хуралга чыглып келген. Партия организациязының составында 6 партбөлүк болгаш 5 бригада парторганизациялары бар, оларның үчёдүнде 93 коммунистер болгаш СЭКП кежигүнүнге 13 кандидаттар бактаап турар, коммунистерниң 49-у—ажылчыннар.

Бо чылын ажыл-агый 6530 га шөлден 4624 тонна тарааны ажаап, гектар бүрүзүндеп 6,8 центнер лужуттуг алган. Дужут ажаан алышкынының үезинде калбарган социалистиг чарышка комбайнерлерден Н. Тимашков, Б-К. Биче-оол, В. Горев тиилекчилер болган.

Совхоз мал чеминге 2499 тонна сиген, 2535 тонна силос, 2255 тонна саван болгаш 273,3 тонна витаминниг сиген далганын белеткээн. Малга быжыг чем-суурну белеткеп турда аныяк коммунист И. Сторожев биле С. Бунаевтың бригадалары шалыпчыларның одуруунче үнүп, беш хонуктарның түнелдеринде шилчип чоруур кызыл вымпелдер-биле болгаш акша шаннаалары-биле каш удаа шаннаткылаан.

Бо чылдың тос айларында күрүнеге 600 тонна эт садар планын ажыл-агый 642 тонна кылдыр күүсеткен.

Саанчылар А. Балагашева, В. Муравлёва, М. Сат, З. Седипей, Г. Бавундук олар чыл төнчүзүнге чедир саар бир инекке онаштыр 3000 литр сүт саар дээш кызымак ажылдап турарлар. Хойжулардан М. Куулар, Т. Хомушку, А. Сарыглар, С.-Б. Ондар бедик көргүзүглерни чедип алган.

Партия организациязының удуртулгазы-биле отчёттуг үениң дургузунда ажыл-агыйның чамдык чедишкиннери болгаш бурунгаарлаашкынынары-биле чергелештир чедир кылдынмаан чүүлдер, частырыглар болгаш четпестер амдаа хөй дээрзин партком секретары Ю. Клиндиков отчёт илеткелинге база коммунистер боттарының саналдарынга чидии-биле шыңгыы шүгүмчүлээн.

Күрүнеге дүк садарының чыл планынга 32 тонна четпес, бо чылдың тос айларында сүт бүдүрениниң болгаш садарының планынга 179 тонна сүт чедир күүсеттинмээн. Совхозтуң дыка хөй хойлары шала кыргыттынган болган.

Маллың өлүп хораар чоруунда 62 мүн рубльдин, языбүрү чидириглерден 26 мүн рубльдин каражазын совхозтуң экономиказынга чедиргенин, отчёт-үеттүн будалчаан база оларны дужаарын аажок өзалдадып турарын ажылагыйның кол бухгалтери коммунист И. Стяжкова саналынга чугаалаан.

Парткомнуң болгаш дирекцияның талазындан ниитиниң мал ажылынче кичээнгейни кошкаткан, ажыл-ишчилерниң ортузунга политикжизидилгелиг ажылды күштелдирерин, оларның санал-оналын чогуур үезинде кичээнгейге ап, боттандырарын, ылангыя күрүне планнарын күүседир дээш кандыг курлавырны канчаар ажыглап болурун эчизинге чедир чугаалажыр сорулгалыг ниити хуралдарны чедир үнелеваанин, кадрлар-биле ажылды суларатканын, а ол ышкаш шалын фондузундан 42 мүн рубльди ажыр чарыгдаан, мал ажылында хол-биле кылыр аар ажылдар механизастаттынмаан, малчыннарның амыдырал байдалы ам-даа шоолуг экижиттинмээн дээрзин санал берген коммунистер Ф. Лебедев, З. Докучиц, А. Монгуш, Р. Лама олар шыңгыы шүгүмчүлээннер.

Туран сүт-бараан фермазында кадарчылар эвээш, ниитиниң малынга одар-белчиир чедишпезиниң хараазы-биле инектер-даа, хойлар-даа чангыс черде кады өттүп чоруур, ында бүдүрүп турар сүттүң бот-үнези улгаткан, телефон, харылзаа черлери четпес ажылдап турар, көскү агитация чогуур негелдезинге дүүшүүр тургустунмаан.

Коммунистерниң бүдүрүлгеге авангардчы ролюн канчаар бедидип, администрацияның ажыл-чорудулгазын парторганизацияның контрольдаар эргезин канчаар боттандырып турганының, партия организациязының кедээ ажыл-ишчилернин ортузунга организастыг болгаш комплекстиг кижизидилге ажылын канчаар чорудуп, хөй-ниити организацияларын удуртуп келгенин, кадрларны шилиринин, кижизиделиринин база оларны ажылга канчаар таарылтыр тургузуп турганының болгаш өөн-даа өске чамдык чугула айтыыгларының дугайында тодаргай чижектерлиг шүгүмчүлекчи ёзу-биле кылган анализ партком секретарының отчёт илеткелинде чок болганы хараадаңчыг.

Оон хараазы-биле совхозтуң бүгү коммунистериниң хуралдарынга, парткомнуң база бригада парторганизацияларының хуралдарынга чогум кандыг чугула айтырыгларны чугаалажып көргеш, хүлээн алган доктаалдарны, хемчеглерни канчаар күүсеткени илеткелден орта билдинмес болган.

Партия хуралы коммунистерни кижизиделиниң школазы, оон үндүрген шинтпири парторганизацияда бактаал турар коммунистерге, СЭКП кежигүнүнге кандидаттарга ыаап-ла күүседир дүрүм болуру СЭКП Уставының чугула неделдеринин бирээзи дээрзин утпаза чогуур. Коммунистин бедик адын бужартадып, даандырган ажыл-херекке харыысалга чок чоруун көргүзүп, арагалап, ажыл шагы үзүп турган С. Чончун, М. Хеймер-оол оларга партия талазы-биле хемчег хүлээткен.

Парткомнуң болгаш бригада парторганизациялары хөй-ниити организацияларын кошкак удуртуп турганының түнелинде чамдык черлерде кедээ Советтер, комсомол, профсоюзлар организациялары, хереженнер чөвүлелдери, улусчу контролёрлар, эш хуулунуң судтары ажылын суларатканы. Маңаа чижек кылдыр Эәрбек суурда ниитите ажыктыг ажыл кылбас, арагачы кижилерни, ылангыя чамдык хереженнерни кижизитпейн, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээнерге кандыг-даа хемчегдер хүлээтпейн турарын, Билелиг, Хүт суурлар чаагайыттынмаанын, ында чонуңуң амыдырал хандырылгазынче чогуур кичээнгей салдынмайн келгенин коммунистер П. Губанов, Д. Куулар, К. Багыт-оол боттарының саналдарынга көнчүг четпес деп демдеглээннер.

Партияга ажылчын ангының төлөлекчилерин колдады хүлээп алыр дугайында СЭКП-ниң съездилериниң айтыышкынын амыдыралга боттандырар талазы-биле ажылды партком чогуур деннелге тургуспаан, оон түнелинде кол-кол мергежилдерниң ажылчынарын партияның хүрээлениннге эвээшти хүлээп ап турар. Чижээ, сөөлгү ийи чыл дургузунда Туран сүт-бараан фермазының парторганизациязы, ында төлептиг ажылчыннар бар турда-ла, оларнын-биле чогуур ажылдарны чорутпайн, чүгле 2 кижини партияга хүлээп алган. Ынчангаш ол организация сөөлгү чылдарда өспейн турар.

Санал берген коммунистер парткомнуң ажылының стилин болгаш арга-методтарын сайзырангайжыдарын, ылангыя кижилер-биле ажылды күштелдиреринн негеп турган.

Совхозтуң коммунистери боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны болгаш оларны күүседириниң талазы-биле кол хемчеглерни айыткан доктаалды хүлээп алган. Отчёт-соңгулдалыг хурал онгу беш чылдың өзөлдөларын күүседиринче, СЭКП ТК-нын июль Пленумунуң кедээ ажыл-агыйны улам ынай тогжүдер талазы-биле айыткан программазын амыдыралга боттандырарынче парторганизацияның кежигүннерин кыйгырган.

М. МОНГУШ.

«Шынның» тускай корреспондентизи.

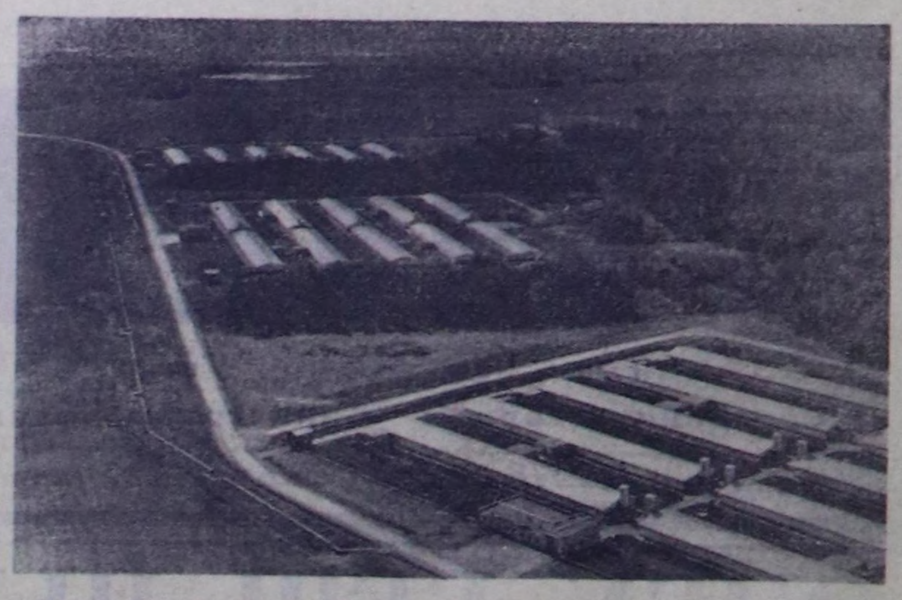

Ыраккы Чоон чуктуң куш фабриказы чыл эгезинден бээр 300 миллион ажыг чуургаларны берген. Чеди чыл бурунгаар ынча хире чуурганы Хабаровск крайның бүгү куш фабрикалары берип турган.

Ыраккы Чоон чуктуң куш фабриказы кедээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң комплекизинде кирип турар. Оон чогаадыкчыларынга эң-не шылгарацгай төлевиледдер болгаш олар ёзугаар тудуг кылганы дээш 1978 чылда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шанналын тывыскан.

ЧУРУКТА: Ыраккы Чоон чуктуң куш фабриказының зоналарының бирээзи.

А. ГАЛУШКОНУҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Хандырылганар кандыгыл?

ЧУРУМЧУТСА

Партия, чазак бүгү-ле чүвени кижилерниң чаагай чоруунга бараалгадып турарын херек кырында көрүп, чурттап чор мен. Назылап кыраан дээш күрүнеден пенсиями база ап тур мен. Найысылап Кызылга чурттап тура, эки чүүлдерни хөйну көрдүм. Бажыдан үнгеш, каш баскашла, херектиг чүүлдеримни садып алыр магазиннер база бар. Магалыг-дыр.

Чаңгыс чижек, автобус доктаар Восток деп остановкадан ырак эвёсте, Дружба кудумчузунда, № 13 ийи каат аңчем магазини, солун-сеткүүл садар киоск, өөредилге херекселдери болгаш ном магазини, почта салбыры, ажаалга кассазы бар. Бо дээрге чүгле бистин өг-бүлевиске эвес, оон чоогунда чурттап турар кижилерге дыка таарымчалыг.

А мен борта сагышка арай эвчок чүве барын бижиседим. Мотоциклдиг-даа, чижек, чүүк-даа машиналыг кижилер аъш-чем магазинниң эжиннге чыпшыр кээп доктаар. Довурак-доозуп куу туман апаар. Магазинче хөй кижилер үнүп, кирип турар болганда довурак-доозуп ынаар база кирер, магазиниң культуразынга таарышпас болгай. Оон ынай улуг, бүче, кырган дээш кандыг-даа кижилериниң ол-ла магазиннер-биле артыкарынга база шаптыктыг. Ында машиналар эртер, эртпес, азы доктаап турар дээш кандыг-даа орук демдектери чок.

Ынчангаш бо байдалды эжиждери-биле магазиннер эжиннге чоокшуладыр машиналар эртпес, доктаавас кылгаш, машина доктаап турар тускай черден кылып, чурумчутса деп саналдыг мен.

М. ШОРЖУН,
пенсионер.

Кызыл хоорай.

ЧУРУМ ЭКИЖИП ТУРАР

Ниитиниң корум-чурумун быжыглаар айтырыгже О. Шынаа кедээ Совет (күүсөм даргазы С. Артына) сөөлгү үеде кичээнгейни күштелдирип, хөй-ниити организацияларынга болгаш активчилерге даянын элээн ажылдарны чоруткан. Оон түнелинде О. Шынаа кедээ Советтиң девискээринде ниитиниң корум-чурумун үрээр таварылгалар кызырлып, кем-херек үүгедир чоруктар мурнуку чылдарга бодаарга көскүзү-биле эвээжээн.

Ажыл-ишке чедишкиндаа быжыг корум-чурумдан хамааржыры билдингир. О. Шынааның ажылчылери күш-ажылчы чедишкиннерни чедип ап-даа турар. Ылангыя мал чеминиң белеткелинге иденкейлиг киржип, 1700 тонна сигенни белеткээр тургаш, 2500 тоннаны көзүп, планын 132 хуу күүсеткен. Малга чем белеткели ам-даа уламчылаан, 12 трактор, 75 кижи ында ажылдап турар.

Корум-чурумну быжыглаарынга совхозтуң дирекциязы (директор Н. Балчый-оол) кедээ Совет-биле бир демниг ажылдан, күш-ажылдың сагылга-чурумун экижилер талазы-биле хемчеглерни алган. Чоланчылар, трактористер болгаш өске-даа ажылчыннарның ортузунга ажылга харыысалганы бедидер дугайында хемчеглерни боттандырып, негелдени күштелдирген. Бригадалар, салбырлар аайы-биле кижилерни күш-ажылче хаара тудуп, организастыг хемчеглерни алган турган. Ынчан кээрге, ажылдан оспаксыраар, арага-дарыже хандыкшыыр, ажыл шагы үзер кижилер ховартаан.

Бир эвес кандыг-бир кижи чурум үрээн азы ажыл шагы үскен таварылгада кедээ Советтиң күүскомунуң хуралынга азы совхозтуң дирекциязынга-даа сайгарып көре бээр. Чайын чартык чылдың түнелин үндүрүп турган хурал үезинде Б. Доңмут эзирип алгаш, улус аразынга аттыг халдып турган. Конторага оон-биле шыңгыы чугаалажып, билиндирген. База бир чижек. Бир эзирик чоланчы совхозтуң суг сөөртүр машиназын үстүргеш, четтирбейн барган турда, директор Начын-оол Донгакович Балчый-оол боду чоруп турган, Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» совхозтуң Ак-Чыраага сиген белеткеп турган бригаданың чоланчызы болганын тыпкан. Сактырга-ла ялым чок ышкаш сагындырар бичин-даа бол чурум үрээшкиннерин аңна эрттирбейн ылередип, хемчээн ап турар болаа, ынчан корум-чурум экижири, чурум үрекчилери эвээжээри билдингир.

Ам совхозтуң ниити планныг көргүзүглери багай эвес күүсеттиниң турар. Ниитиниң малын хүр кыштадыр дээш белеткел ажылдары кидин түлүк чоруп, мал кажааларын септеп, чаартын кылыр тускай бригадалар ажылдап турар.

Д. МИЖИТ.

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБААР

Бистиң ажыл-херээсте чедишкиннериң үнер дээ кижилериң угаан-медереллиден, оларның идей-теоретиктиг болгаш политиктиг деңнелиндеп кол хамаарыкыр. Ынчангаш идей-политиктиг кижизидилге, ажылчы чонуң политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгези бистиң партиявың кичээнгейинде туруп келген болгаш ам-даа доктаамал артпышаан. Идеологтуг ажуулы экижиреннің моон соңгаарга угланмышкынарын тодаратпышаан, СЭКП-ниң XXV съездизи ол ажылды амыдырал-биле, коммунистиг тургузуушкунуң практиказы-биле быжыг холбаары аргежок чугула дээрзин демдеглээн.

Сөөлгү чылдарда СЭКП райкому, парткомнар, партия эге организациялары, ажыл-агыйлар болгаш бүдүрүлгениң удуртукчулары коммунистерниң, партия кежигүнү эвестерниң политиктиг чырыдышкынын база экономиктиг өөредилгениң системазын удуртуп башкарарының деңнелин элээн бедиткен. Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң шынарын экижидер сорулга-биле СЭКП райкомунуң бюроларынга, коммунистерниң ниити хуралдарынга хөй удаа чугаалажып келген. Чоокта чаа СЭКП райкомунуң XI пленумунга «СЭКП-ниң XXV съездизиниң шинтпирлерингe дүүштүр ажылчы чонуң политиктиг өөредилгези экижидерниң талазы-биле районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайында» айтырыгны чугаалашкан. Ук пленумга эткен өөредилге чылында четпестерни илередип, оларны моон соңгаар белдүрбес талазы-биле тодаргай сорулгаларны салган.

1978—79 өөредилге чылында районда партия чырыдышкынының четпиниде ниитиги-биле 62 школа тургустунган, ында 1700 дыннакчылар хаара туттунган, оон ниитиниде 950 коммунистер өөренип эгелээн. Ол дээрге районнуң партия организациязының 94 хуузу боолу турар. Ажылчы чонларның экономиктиг өөредилгезиниң системазында 96 школа, ында 3100 ажыг дыннакчылар хаара туттунган. Оларның составында хөй йуруузу үлетпүр, тудуг болгаш кедээ ажыл-агый бүдүрүлгениң мурнукчы ажылчыннары бактаап турар.

Чаа өөредилге чылында партия, комсомол чырыдышкынының болгаш ажылчы чонларның экономиктиг өөредилгезиниң системазының мурнунда кол сорулгалар — СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын, ССРЭ-ниң, РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң чаа Конституцияларын, СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң болгаш партия, чазактың өске-даа чугула документилерин ханы өөредири болур. Аная кол кичээнгейни партияның теориязын болгаш политиказын коммунистиг тургузуушкунуң практиказы-биле сырый холбаштырарынче, СЭКП-ниң делегей байдалынга хамаарыштыр ажылчорудулгазын болгаш идеологтуг демиселин өөренирине, шиңгээдип алган билиглерин амыдыралга ажылган, салган сорулгазын боттандырарынче угландырары чугула.

Партия органнарындап политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгеге партийжи удуртулганы хүн бүрү күштелдирери негеттинип турар. Өөредилгеге организастаарын болгаш оон шынарын экижидер сорулга-биле профсоюзлар, комсомол организацияларының, ажыл-агый удуртукчуларының харыысалгазын бедидип, оон практиктиг угланмышкынын күштелдирер. Партия өөредилгезин күш-ажылчы коллективтериң хүн бүрүлеги сорулгалары-биле сырый холбаары чугула. Ук өөредилгениң бүгү-ле звеноларының пропагандистерин шын шилип, өөредилгениң гускай кабинеттерин дерип, ында булуларны шимеп алган. Ам өөредилгеге херек чугула литературалары, техниктиг херекселдерин болгаш көргүзүг материалдарын четчелээринче сагыш салып турар.

СЭКП райкому пропагандистерниң семинарларын ийи ай болгаш бир удаа эрттирип турарын планнаан. Бо өөредилге чылында партия, комсомол болгаш экономиктиг өөредилгениң системазында 260 пропагандистер ажылдап эгелээн. Оларның аразындан дуржулгалыг пропагандистер: Т. С. Чимит-Доржу, К. К. Эмер-Сарыг, В. Д. Бекасова, Т. С. Кыргыс, К. С. Ооржак, Ак-Довуракта: Г. И. Сванильпая, П. Н. Останина, М. С. Агбаан болгаш өскелерни-даа адап болур.

Чоокта чаа өөредилге чылын организастыг эгелээр сорулга-биле районнуң пропагандистер семинарын эрттиргеи.

О. МОНГУШ,

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдкзинин эргелекчизи.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ КИЖИЛЕРИ

Тес-Хем районда «О. Шынаа» совхозтуң Ак-Чыраа салбырының малчыннары онгу беш чылдың үшкү чылында алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир, ниитиниң малын кыштан хүрменди ажырар дээш кызымак ажылдап турарлар. 1978—1979 чылдың кыштаглаашкынынга белеткел ажылдары ол салбырда адакталып, хойга 26 кыштаглары бүрүн белеткеп алган.

Салбырның бригадир-зоотехниги коммунист М. Сүрүн-оолдуң ол ажылга киржилгези улуг. Оон удурткан хойжу бригадазы төрүүр 100 хойга онаштыр 86 хураганны камгалап ап, хойжу бригадалар аразында чарыштың мурнуку одуруунче үнген.

Совхозтуң коммунистери Маадыр-оол Маадырович Сүрүн-оолду совхозта партия комитединиң секретарының орадакчызынга соңгуп, улуг идегелди көргүзкен.

Коммунист М. Сүрүн-оолдуң хөрек чуруун районнуң Хүндүлел самбыразында киирген.

ЧУРУКТА: М. Сүрүн-оол.

Сөзү, фотозу М. КАЛЧАННЫЫ.

ПАССАЖИРЛЕР САНАЛДАП, СҮМЕЛЕП ТУР

Бо чылдың сентябрь 8-те 210 (10807) дугаарлыг «Шын» солунга пассажир автостанцияларының болган автовокзалдарының ажылының база чонну хандырарының культуразын канчаар бедидериниң дугайында номчукчуларның ажык конференциязы эгелээнин дыннаткан болгай. Маңаа холбаштыр номчукчулар пассажир автотранспортунуң болгаш дугаачыларның ажылының дугайында база хөй чагаалар бижип турар. Ынчангаш ол бүгү темаларга чамдык чагааларны моон ааанда парладывыс.

Ажык конференцияның анкетазында пассажир автобустарының расписание-графиги таарымчалыг бе деп айтырыг бэза бар. Бо дугайында Эрзин болган Тес-Хем районнардан элээн каш чагаалар келген. Оларның ийизи бо.

Кызыл биле Эрзин аразында доктаамал автобус харылзаазы бар болгай. Ынчалза-даа ол черлер аразының автобус оруунга чонуң хандырылгазы кончуг багай деп болур. Автобус Кызылдан Эрзинге келгеш, Мөрен болгаш Нарын суурларже ээлчештир (саарзык болгаш саарзык эвес санныг хүннерде) чедер ужурлуг. Чамдык хүннерде автобус орай келгеш, ол ийи суурнуң кайызынче-даа чоруп шыдавайн турар. Оон чылдагаазы автобустуң Кызылдан орай үнүп турарында-дыр. Моон мурнунда автобус ваймысылалдан эртен 8 шак 45 минутада үнүп турган болгай. Ам хүндүскүүнүң 14 шакта оон үнүп турар. Чер аразы ырак, 233 километр, а оон соонда үстүнде ады үнген суурларже база баар эвээр болгай...

Оон аңгыда, автобустар чогуур шактарда үнмейн, график үреп турар заварылгалар бар. Чижээ, сентябрь 7-де 99—37 ТВВ дугаарлыг автобус чогуур шагында эвес, а кежээкиниң 17 шакта Кызылдан үнген. Ол-ла автобус Балгазынга орайтап келгеш, бир-ле кезээ үрелген. Ону чоланчы арай боорда кылып алгаш, Эрзинге дүнекиниң ийи шакта «союз» чеде берген. База ол-ла автобус даартазында дедир эәпкеш, Самагалдай безин четпейн, шуут үрелген. Таварылга бооп трактор келгеш, соортүп алгаш, чоруй барган.

Автобусту Кызылдан он дөрт шакта үнер кылып кааны дыка таарымча чок. Орук аразы ырак, пасеажирлериниң доктаан, аштаныр-чемненирине-даа таарышпас. Ынчангаш автобус эрги расписаниени ёзугаар үнер кылза кандыгыл деп айтырыглыг мен.

А. ТАВА.

Эрзин суур.

* * *

Бистиң районнуң төвү-биле харылзажыр оруктарының байдалы дыка багай. Оон чижээнге Эрзин биле Нарын аразының оруун көргүзүп болур. Ону шагда-ла кылган, ынчалза-даа сөөлгү чылларда кандыг-даа септелге ажылдарын кылбаан. Оон үржүүндан ол суурларже автобустар чоруурy безин бергедээн.

Автобус Кызылдан 14 шакта бистиң районче үнер апарган. Автобустар чоланчылары болгаш пассажирлер-даа Балгазынга кээп дүштеп, чемненир, а Эрзин суурга баарга, орайтаан болгаш столовая хагдыпа бергеп болгулаар. Орайтаанындан автобустар чоланчылары оруу чүгээр дээн Мөрен суурже безин чорбайн баргылаар таварылгалар бар. Ынчалза-даа Кызылдан келген автобустар анаа-ла аалдар кезинр, хууда чоруун кылын, харын-даа арагалаар чоруктар тургулааны билдингир болгай. Мээң бодап турарым: бир эвес Нарынче орук автобус чоруурунга таарышпас дээр болза, оода-ла Мөренче хүннүң чоруп турар кылза таарымчалыг шыкаш.

С. МОРГУЙ.

* * *

Ажык конференцияның киржикчилеринге айтырыгларда хоорайлар, суурлар аразынга автобустар аргыжылтазының талазы-биле саналдар кандыгыл дээрзиниң дугайында айтырыг база бар.

Бистиң «УТКА 25 чылы» совхозтуң Арыскан суурунга Шагаан-Арыг АТБ-зиниң пассажир автобустары келбестээнден бээр чартык чыл ажа берген. Амгы үеде кижи бүрүзүнүң амыдыралынга ниитиниң автотранспортунуң ролю дыка улгалып, хүн бүрүнүң чугула хереглел-негелдези апарганы кымга-даа билдингир. Шагаан-Арыг АТБ-зиниң баштаар черикден, а ол ышкаш районнуң удуртуг органнарындан-даа бистиң Арыскан чурттуглар орук-харылзаа дугайында айтырыг тургусканындан бээр он-даа таарымчалыг, чорук-даа чогумчалыг болур. А час дүжүп, чер эриш эгелээрге-ле, демги-ле «орук аарыы» эгелээр, ыңай-бээр, аттыг-чадаг шуушкан чон-даа көвүдээр.

Арыскан-биле район төвүнүң, а ол ышкаш өске-даа суурларның аразынга харылзаа, ылангыя пассажир автобузунуң дугайында айтырыгны шинтпирлээр үеэн келген. Мен бо талазы-биле моон мурнунда-ла үүлдерни солуппардан номчуп турдум.

Ол черниң чонунуң бодап, күзеп турары-биле алырга, хамык ужур орукта бооп турар. Ынчангаш Арыскан оруунуң дугайында айтырыгны тургусса чогуур-дур.

К. ТОНГАК.

Улуг-Хем район.

* * *

Бистиң Эәрбек суурга автобус доктаар черге пассажирлер доктаап, маңаар будканы туткан соонда ол черниң чурттакчы чонунуң өөрүшкүзү улуг болган. Ынчанмайн канчаар, будка барла, автобус доктаамал чоруп турар алаар болгай. Идегел удаткан чок буурал дүшкен, автобус келир хамаан чок, барааны безин көзүлбээн.

Эәрбек суур-биле республика найысылалы—Кызылдың аразынга автомобиль чоруур орук дугайында чугаа шаандан бээр туруп келгенин билир бис. Ынчалза-даа бо хүнперге чедир ол үзе шинтпирлеттинмээн: амгы үениң нарын автобустары чоруурунга орук таарышпас боорга, Автотранспорт эргелели-даа, Кызылдың пассажир АТБ-зиндаа ол черниң чонунуң негелдезин хандырар арга чок бооп турары чоп-даа ыңнаан. Ынчалза-даа Эәрбек биле Кызыл аразынга улуг эвес, бичин хемчээлиг, эәлгир, чоруккур автобусту тускайлаза кандыг ирги деп саналдыг мен.

Б. ТОПЧУТ.

Бин-Хемниң Эәрбек суур.

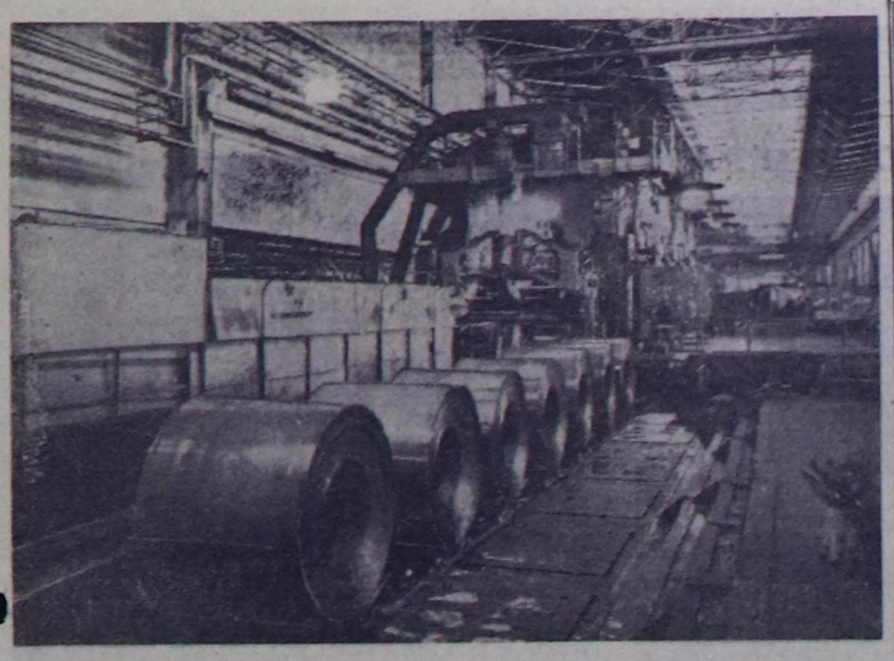

КИЧЭЭНГЕЙНИ НЕГЭЭР

Амур областың Благовещенскиде «Сельхозтехника» каттыжыышкынының район салбырының мастерскаязы чуртчуң өске ындыг будурулгелеринге үлегер болур. Кодээ ажыл-агый машиналарының ажыглал-кадагалалының талазы-биле күрүне хайгааралының толээлекчилери тракторлар, комбайннар, боду чоруур шассилер болгаш өске-даа кодээ ажыл-агый машиналарының септелгезин боттандырып турар 330 заводтарының, мастерскаяларының ажылы-биле танышкаанының, соонда кылган түңнели ындыг. Стандарттарның болгаш техниктиг саазырларның негелделерин септекчилернин канчаар күүседип турарын олар хынап көргеннер.

Ийи чыл бурунгаар Благовещенскиге: «18523-73 «Тракторлар болгаш комбайннар дизельдери. Капитал септелгеге киирериниң болгаш капитал септелгеден үндүрериниң негелделери» деп күрүне стандартын шинчээдип эгелээн. Шинчээдип эгелээн дээрге-ле мурнакчы будурулгелериниң дурмулгазын болгаш кезектер белеткээр заводтарның күзелдерин мөөнүзүн техниктиг нормалар документтериниң негелделериңге дүүштүр бүгү ажылды организастаарыдыр.

Литва ССР-ниң районнарының хөй кезиинде септекчилер машина будурукчуларының күш-ажылын хүндүлээр, боттары ажыл-ишчи, техника талазы-биле шыырак билдилиг. Молет, Шилуте, Юрбар районнарның «Сельхозтехника» салбырларында, Укмергениң, Гарлиятың септелге-механиктиг заводтары машиналар болгаш механизмнер септелгезин аажок экижиткеннер. Чижээ, Молет районда тракторлар чуур камераның болгаш кезектерни септеп, будуур участокту тургуская, кезектерни ажылдадыр, шенээр стендилерни белеткээн.

Эрткен чайын чамдык районнарда септелге будурулгелериниң тулуу болгаш реконструкциязы дүргедээн. Оон ындыызы билдингир: амгы үеде кодээ ажыл-агый хөй техниканың эдилекчизи болу бергеч. Оон чогумчалыг эдилели чүгле механизаторлардан хамаарышпас. Машина бүрүү заводка алы тускайлаң мастерскаяга чогуур үеэзинде техника талазы-биле билдилиг ажаалданы негээр. Ындыг ажаалданы организаставас чүве болза, машинаның ажылдаар хуусаазы 1,5—2 катап кызырлыр. Ону практика болгаш шинчилелдер бадыткаан.

Ындыг турбуже, кодээ ажыл-агый техниказының септелгези бөгүн эвээш эвес дүвүрээшкиннерни, сагыш човаашкыннарын болдуруп турар. Кодээ күш-ажылдың чеңгеленишкининиң бедип турарының дутайын чоргааралбиле чугаалап болур. Амгы үеде колхозтарның, совхозтарның, районнар аразының будурулгелериниң бир ажылчынынга 19,9 аът күжү онаажын турар — 1965 чылда турганындан 2,5 катап хөй. Кодээниң техниктиг хандырылгазының улам ындыг өөрүлдези үлетүүрден кодээге берлинип турар машина, дериглериниң камналгалыг, шыр эдилелиниден улуубиле хамааржыр.

Күрүне хайгааралының төдээлекчилери 330 заводтарны болгаш мастерскаяларны хынаанының түңнелинде техниканы септелгеге дужаарының хөй-хөй хажыдыышкынарын илереткеннер.

«Казсельхозтехниканың» Алма-Атада дужулга-шенелле заводунда безин тракторларны септелгеге четче эвес, малгаш-довураан аштавайн дужаал турар. Септекчилер трактор моторларының эдилеп эгелээнден бээр азы сөөлүү капитал септелгеден бээр ажылдап келгенинин формуляларын албайн турар. Казахстанда шупту 23 будурулгелер хынаттынган. Оларның чоорөзи стандарттарның болгаш техниктиг саазырларның негелделерин үреп турар болган.

Септелгеже дужаалга—машинаның катап тургусуңаар оруунуң эгези. А олар ажыл-агыйларга кандыг апарган агыттының турарларын? Машиналарның кезектериниң сөзүн хуулун солуваан септеп, селиваан эгидин турар заводтар болгаш тускайлаң мастерскаялар чуртта аажок эвес. Үстүнде адаттынган Благовещенскиде септелгениң шынарын башкарар системаны безин шинчээдип ап турар. Саналга техниказын эдилээриниң болгаш хайгааралының чурумун толарадыр стандартты ында ажылдап кылган. Өске сөс-биле чугаалаарга, бар турар аргалары өскелериин-биле дөмей-даа болза, ында ажылхеректи техника талазы-биле билдилиг, харыысалгалыг чорудуп турар.

Чер болганда ындыг эвес болуп турары хомудамчыт. Дыка хөй мастерскаларда септелге куду шынарлыг. Белорус ССР-ний, Армян ССР-ний, Кыргыз ССР-ний, Түркмен ССР-ний, Эстон ССР-ний, Россия Федерациязының чамдык крайларының болгаш областарының будурулгелеринде байдал ындыг.

В. БЕЛЯЕВ,
СЭТА-ның хайгааракчызы.

ЧЕЛЯБИНСК ОБЛАСТЬ. Магнитогорскиниң В. И. Ленин аттыг металлургия комбинады каңны болгаш прокатты пландан ажыр будурер талазы-биле чылга алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткен. Онаалдага немей каңны 101,9 муң тоннаны, а прокатты—24,9 муң тоннаны будүрген.

Чылдың эгезинден бээр 60 миллион киловатт-шак электроэнергияны камнап алган.

ЧУРУКТА: «2500» дээр соок шуткуушкын станы, оон бүдүрген чуга демираеры Волжскиниң автомобиль заводунуң «Жигули» будурериниге ажыглаттынып турар.

Б. КЛИПИНИЦЕРНИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ТЕРГИИДЕП БОЛУР

Горазонтуга чедир чыскаалып алгаш, тудуг машиналары бот-боттарының соондан оожум шимчеп турарлар. Оларның соонга чеди метр өжен сантиметр калбак орук артып калыр. Ол орук бир шак болгаш-ла 200 метр узаан турар. Брест—Москва оруунуң участоктарының бирөзүниң чаартылгазының «базымы» ындыг. Алыс утказы-биле алырга тергиин чаа автоорукту тудуп турар.

Ол орукту амгы үениң эң чаа орук-тудуг техниказы туда берген. Автоорукту тударына шууштурар арганы берип турар дериг-хереклерден болгаш бедик будурукчулуг машиналарның комплекизинден ол техника тургустунган. Дең будурукчулуг-биле болгаш технологтуг дес-дараалашкаа-биле бот-боттарының аразында харылзаалыг ол техника үзүктел чок тудуг конвейерин тургузуп турар.

Шылгалдаларны чедишкиниг эрткеш, орук-тудуг комплекстери чурттун элээн каңы транспорт тудугларында ажыглаттынып турар. Оларның саны улам өзер—ындыг техниканы үндүрери СЭКП-ний XXV съездиниң шийтирлериниде көрдүнген. Бүгү-эвилелдиң «Союздормашина» будурулге каттыжыышкынының будурулгелери ол техниканы будуре берген. Оон начальниги Ю. Дейнего мынча деп чугаалаан:

— Ындыг комплекс хөй үүлдү кылын болур—олар ажыдарны долузу-биле механизастаарын хандырар: довуракты оруктай төгериилен эгелээн бетон салырына чедир, орукту кырын шеверлээриниге болгаш хуваалда дилиндектерни чорударына чедир кылыр. Бо бүгүнү автоматиканың контролю-биле чорудуп турар. Тудугнуң темпилери солун: орук-тудуг комплекизи бир шак дургузында ангы-аңгы машиналарны ийи ажылчын эдлчег иштинде кылыр ажылын кылын каар. Ынчангаш ол комплекти көжүп чоруур элээн каш бетон заводтар болгаш 90 аар чүк сөөртүр машиналар хандырып турар.

Бедик будурукчулуг комплекстерни узун болгаш бедик шынарлыг оруктарны дүрген тударына хереглээр. «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң кол угланышкынарына» дүүштүр беш чыл дургузунда ниити-күрүне болгаш республика ужур-дузалыг барык-ла 15 муң километр орукту тудары болгаш чаарты кылыры төлевилеттинген.

Автоорук тардың тудуунуң бедик темпилерин болгаш чаартылгазын, оларның бедик шынарын чүгле машиналарның комплекетери хандырып шыдаар. Чижээ, Брест-Москва оруунуң чаартылгазын кыска хуусаада, Олимпиада-80-ниң ажыттынарына чедир доозар. Орук тың шынарының дугайын ооң техниктиг категориязы херечилеп турар. Аңаа машиналар шакта 150 километр чедир дүрген чоруп болур.

Беш чыл дургузунда машина кылыкчылары транспорт тудугларына чөрби комплекстерни будурүп үндүрер.

Г. ХАЦЕНКОВ,
СЭТА-ның корр.

Москва.

Болмбурзектиң судалы

СЭТА-ның КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

ДУРЖУЛГАНЫҢ БАЙЛАК ҮНДЕЗИНИ

ПРАГА. (СЭТА). Социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң бүгү талаларына СЭКП-ниң политиказы биске байлак болгаш кончуг улуг үнелиг үндезин чүүл болур деп, ЧКП ТК-ның органы «Руде право» солун «СЭКП-ниң идеологтуг ажылының чугула айтырыглары» деп Л. И. Брежневтиң чугаалаарының ийи томнуг чыылдазының ССРЭ-де үнгени-биле холбаштыр бижээн.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының ажылдарында партийжи амыдыралдың ленинчи нормаларын боттандырып чорудары-биле, экономикага, культурага, кижизилерни кижизидеринге, массалар ортузунга партияның политиктиг ажылын организастаарынга партийжи удуртулганы деңнелин бедидери-биле холбаштыкан кол теоретиктиг болгаш практиктиг айтыыглар идереттинген деп, солун онзалап демдеглээн. Социалистиг өске чурттарның акы-дүнмалышкы партияларынга кончуг улуг үнелиг чүүл болур идеологтуг ажыл-чорудулга талазы-биле СЭКП-ниң дуржулгазының ханы анализин болгаш түңнээшкинин номла берген. Идеологтуг ажыл бүгү партияның, бүгү коммунистиңерниң хөрөө болур дээр дугайында Л. И. Брежневтиң чугаалаан чүүлү принципалдыг ужурдузалыг. Идей-политиктиг ажылды ажыл-агыйны углап башкарарының тодаргай түкнелдери-биле сырый холбаарының болгаш бот-боттарының аразында харылзаалыг болурунуң эргежок чугулазынче бодунуң чугаларынга Л. И. Брежнев кичээнгейни хөй удаа угландырып келген деп, «Руде право» демдеглээн. Кзудуг дээштиг организакчы болгаш идей-кижизидикчи 'ажылдың кол негелдези болза субъективизмни болдурбайн турары болгаш бодунга база долгандыр турарларга бедик негелдени, бюрократизмге болгаш формализмге хамаарыштыр эптеш чок болурун негеп турар ленинчи чогаадыкчы стиль болур. Тодаргай байдалда айтырыгларны шийтирлээрин ленинчи ёзу-биле коорүн ханызы-биле тайылбырлап турар эш Л. И. Брежневтин «Бичии чер» болгаш «Катап тургузуушкун» деп сактымышкынарын чыылдада киргениниң фактызы улуг үүлдүгзүнүүшкүнү болдурган.

Даштыкы политиканың айтырыгларын, делегей харылзааларының идеологтуг талаларын номла ханызы-биле анализтеп көрген деп, «Руде право» айыткан. Даштыкы политика талазы-биле ажылчорудулгага чедишкин идеологтуг демиселди кошкатпас ужурлуг болгаш ындыг болурдаа ужурлуг деп бодал кол черни эөлээн.

Делегей харылзааларының улам ыңай хөгжүүрүнге социалистиг чурттарның дем каттыштырылгазының быжыгары, оларның идейлиг болгаш политиктиг чаңгыс эви, чаа хевириниң харылзааларын ханыладыры ужур-дузалыг болур деп, «Руде право» демдеглээн. Ону Л. И. Брежневтиң чугаларында улуу-биле онзалап демдеглээн, чүге дээрге бистиң чурттарывыстың бүгү талалыг хөгжүлдези, оларның дүүштүрген даштыкы политиказы болгаш идеологтуг кады ажылдажылганы ханылады-ры империализмге, неоколониализмге болгаш милитаризмге удур демиселли күштелдиринге принципиалдыг ужурдузалыг болур.

Делегейниң социалистиг системазын быжыглаарын болгаш улам ыңай өстүрерин делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкинин сырый каттыштырарын СЭКП бодунуң эң чугула хүлээлгезин кылдыр санап келген болгаш санап турар. Марксизм-ленинизминиң кол принциптериниң бирөзүн болур пролетаржы интернационализминиң кончуг улуг ужур-дузазын доктаамал онзалап демдеглеп турар Л. И. Брежневтиң ажылларында ол айтырыгларның көскү черни эөлеп турары билдингир болгай деп, «Руде право» бижээн.

АКШ-ТЫҢ КАЖАРЛААШКЫНЫ

НЬЮ-ЙОРК. Диктатор Сомосаны доп-дораан халаштырарын, депшилгелиг социал-экономиктиг чаартылгаларга боттарының улуг-хуузун киирериңе белен бүгү күштерниң киржилгези-биле демократтыг чазакты тургузарын Никарагуаның калбак оппозистиг фронтузу негээн. Чуртта кризисти шийтирлээриниң болгаш байдалды чогумчударының планы тайылбырлаттынган медеглелди ол фронт пэрлаан.

Никарагуага демократтыг ниитилелди тургузарынга үндезин кылдыр ук фронт минимум-программаны саналдаан, ында чижээ, национал гвардияны эде организастаары, политиктиг ажыл-чорудулганы хостуг болдурары, политиктиг чылдак-биле хоругдаттырган бүгү кижилерни хостаарын көрүп турар. Ол негелделерни боттандырары — тайбыңны магадыыларының, никарагуа улустуң хан төгүүшкүнерин соксадырының болгаш ону човулаң-хилиичектен чайладырының кара саңгыс аргазы болуп турар.

* * *

САН-ХОСЕ. Сомосаның ирип-чыдаан ёзу-чурумунга чүүл-бүрү деткимчени көргүзүп турар Каттышкан Штаттарның политиказын Национал хосталганың Сандино аттыг фронтузу буруу шапкан. Диктаторжу ёзу-чурумнуң тынын алыр, ону эрге-чагыргага хевээр арттырар дээш бүгү-ле боллунгу дег үүлдерни кылын турар АКШ-тың дипломатиязы шавар халдаашкынче кирипкен деп фронтунуң ында тараткан медеглелинде демдеглээн. Чогум-на харын ол сорулга-биле Вашингтон Сомосаның болгаш калбак улусчу фронтунуң аразынга чугаалажыышкынарга харылаштырыкчы болур дузазын көргүзерин саналдаан.

Сомосаның болгаш оппозиция толээлекчилериниң аразында «билчишкин» Никарагуада тыптып келген дээр аяныг чүвени хөй-ниитиге бүзүредир дээш америк пропагандачы машина база ажыллай берген. Ол ийи эвестир, кадыг-дошкун дерзилээр болгаш өлүрер-чидирер чоруктуң дузазы-биле харын эргечагыргада ызыртынып турар ёзу-чурум-биле билчишкин дугайында кандыг чугаа турар боор деп медеглелде онзалап демдеглээн.

Коста-Риканың кызыгаарларын Никарагуаның шериглериниң үреп турарының дугайында айтырыгны Америк күрүнелер организациязына көөрүн узамдыктырар дээш АКШ-тың администрациязы бүгү-ле болдунгу дег үүлдерни кылын турар—деп, ол чурттуң «Република» солуну бижээн. Бодунуң чалчаларынга ийыышкын таварыштырбышаан, Вашингтон Сомосагаа, Коста-Рикага-даа таарышкан ындыг шийтирлээшкинни дилеп тыварын кызыдып турарын ол солун демдеглээн.

Коста-Риканың президентизиниң, даштыкы херектер министириниң болгаш хоойлужудулга хуралының даргазының кады кылган медеглелинде демдеглээнин ёзуталар алырга, Коста-Риканың турушу өскерлиш чок артар. Бир эвес Америк күрүнелер организациязы ук чорулдээни шийтирлептер шинек чок болур чүве болза, Коста-Рика оортан бодунуң уперинин дутайын бодаар ужурга таваржы бээр деп ол медеглелде онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

АЖЫЛЫН ДООСКАН

АДЕН. (СЭТА-ның корр.). Йемен социалистиг партиязының I съездизи бодунуң ажылын дооскан. Оон ажылының баштайгы хүнүнде ол партияны тургусканың чарлаан. Бодунуң ажыл-чорудулгазын эртемниг социализмниң үндезининге тургузуп турар чаа партияны тургусканы демократтыг Йеменниң амыдыралында ёзулуг-ла кайгамшыктыг болуушкун болган.

ЙСП-ниң I съездизи демократтыг Йеменниң улузунуң национал-демократтыг даартылгаларының үе-чадазын доозар болгаш социализм тургузуушкунунче шилчин киирер дээн быжыг шийтирлиин болгаш чайгылыш чок тура соруктуун көргүскен. Оон Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг оон-даа өске чурттар-биле, делегейниң коммунистиг, ажылчын болгаш национал-хосталганы шимчээшкинин-биле эвилеши доктаамал быжыглаарынче чүткүп, эртемниг социализмни ревизиялаар дээн кандыгдаа орадаажыышкынарга удур демиселдиринче чүткүп турарын ол илереткен.

Тайбыңны камгалаарынче, ийи-бүрү ниитилел тургузуулуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптерин сагыырынга, политики херектеранге киришпезиниң болгаш тускай догуннаан чоруун хүндүлеп көөрүүнүң үндезининге ол кавының бүгү чурттары-биле найыралдыг харылзааларны хөгжүдеринче угланган демократтыг Йеменниң даштыкы политиказының үндезининдерин съезд база катап бадыткаан.

Съездиниң шийтирлериниде болгаш резолюцияларында, делегаттарның саналдарында империализмге, сионизмге, расизмге болгаш реакцияга хамаарыштыр ЙСП-ниң чайгылыш чок туружу илереттинген. Араб кавыга империализминиң болгаш реакцияның туруштарын быжыглаарынче, араб национал-хосталганы шимчээшкинин, чижээлээрге, Палестинаның хосталганы шимчээшкинин улуткаарынче угланган Чоокку Чоон чүкке америк-сионисчи-садатчы планнарга шийтирлиг ойтур шавышкынны ол шийтирлерде берген. Кэмп-Дэвидке болган дугуржулга Садаттың империализмниң болгаш сионизмниң чалчазы, араб революстут болгаш Африканың национал-хосталганы шимчээшкининиң дайзыны болур ролюн сонгалап илереткен деп ол шийтирлерде демдеглээн.

Делегейниң дүшүүрүүл чоруунун чавыртымышкынын чедип алырының херээнге, боочепсекти эндере будүрерин кызыгаарлаарынга, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга, империализмниң агрессиг угланмышкынынга ойтур шавышкын бээриге социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының, чүүдаа мурнунда Совет Эвилелиниң күжеңишкиннеринге ЙСП-ниң съездизи бедик үнелээшкинни берген.

Партияның ажыл-чорудулгазы демократтыг централизмнин, коллективтиг удуртулганың, партияның иштики демократизмнин хөгжүдериниң, шүүмчүлелдиң болгаш бот шүүмчүлелдиң методун ажыглаарының принциптеринге үндезилеттинер деп айытқан ЙСП-ниң Уставын съездиге хүлээп алган. Йемен социалистериниң программазын база чүүлдүгүнүн көрген. Ол программа национал-демократтыг революцияны доозарының үе-чадазында партияның болгаш улус массаларының политиказын база сорулгаларын, демократтыг Йеменниң социализмче улам ыңай шимчээшкининиң перспективаларын тодаргайлаан.

Съездиниң делегаттары партияның удуртукчу органнарын — Төп Комитетти, Политбюрону болгаш секретариатты сонгаанар. ЙСП ТК-ның Чиңгине секретарынга Абдель Фаттах Исмаилди сонгаан.

Гватемалада ажыл соксадыышкыны уламчылавышаан. Чурттун экономиктиг амыдыралы мунчураан: транспорт ажылдавастаан, хөй-хөй будурулгелер болгаш күрүне албан черлери хаглынган. Өоредилге черлериниде кичээлдер соксаан, дерзилээшкиниң өскенинден база амыдырал болгаш күш-ажыл байдалдарының дорайтаанындан чоннуң килецизээр чоруунуң чалгыын шаажылал, күчүлел дузазыбиле ара соксадырын реакциялыг ёзу-чурум орадаажын турар.

ЧУРУКТА: полицейжилер күрүне албан черлериниң бирөзүниң эжиниң аксында турлар.

ЮПИ—СЭТА-ның телефотозу.

НЕЙТРОННУГ БОМБАНЫ ХОРУУР

Нейтроннуг бомбаны будурериниге хөй миллион акша үнүлүрер дугайында хоойлу төлевилелиг чүүлдүгзүнүр деп АКШ-тың сенадынын шийтирлери совет кижилериниң ханы килецизээшкинин болдурган. Ол шийтирлери ядролуг боо-чепсекти эндере будүрерин улам ыңай өөскүдериниң оруунга чаа базым, тайбыңга өжөөннит күштерниң чавырлыышкын чорудулгазын кошкадырынче, бистиң планетавысты «соок дайынның» байдалынче база катап киирер деп чүткүлү кылдыр олар санап турар.

— Империализмниң болгаш реакцияның күштери делегейниң хөй-ниитизиниң удурланыышкынын тооп көрбейн, боттарының айыылдыг планнарын боттандырып чорударын чедип алырын орадаажып турар. Олар нейтроннуг бомба-биле агрессиг НАТО блогун чепсеглээринче чүткүп турар. Ынчангаш ол планнарга удур, өлүмнүг чепсекти хоруурун дээш тайбыңга ынакшылдыг күштерниң улам-на идепкейлиг демисели эргежок чугула. Тайбыңны быжыглаарынче, боо-чепсекти эндере будүрерин соксадырынче угланган Совет Эвилелиниң, социалистиг өске-даа чурттарның күчүлүг, чайгылын чок демиселин калбаа-биле деткээн. Быжыг тайбыңны хандырарының эрге-ажыктары-биле болган совет эгелекчи саналдарга бедик үнеледи КПО-нуң Кол Ассамблеязының XXXIII сессиязының киржикчилери берген — деп, Моссоветтиң депутады, Владимир Ильич аттыг электромеханика заводунуң токары В. Тихомиров медеглээн.

Ленинградтың «Большевик» заводунуң слесары В. Карпов мынча деп онзалап демдеглээн:

— Боттарының шериг чепсегленишкининге чаа араатаныг чепсекти ыяап-ла немеп алырын чедип алыр дээш нейтроннуг бомбаның камгалакчылары «Чоон чүктен айыыл» дугайында мегё бодалды өөскүдүп турар. Ынчалза-даа оларның антисоветтиг калчаалыг пропагандазының мегези бүгү кижилерге илдеп, Бие дайын күзевейн турар бис. Бистиң чуртувустун чаа, тайбың эгелекчи саналдарын чүректиң ханызындан деткип турар бис.

— Ядролуг дайынның айыылындан улустарны долузу-биле чайладыры совет саналдарның үндезини болур. Нейтроннуг бомбаны будурериден бот-боттары ойталаар талазы-биле чогуур күрүнелериниң дугуржулгазын чедип алырының дугайында саналдарны ындыг сагыш салыышкынны илередип турар. Совет Эвилелиниң тайбың эгелекчи саналдары бүгү кижи төрелгетениң кол эрге-ажыктарынга дүгжүп турар. Черде бүгү чаш уругларның келир үеин дээш бистер, велер, нейтроннуг бомбаны хоруурун негеп турар бис—деп, Киргизиядың Панфилов аттыг колхозтуң звеночузу Маадыр-не К. Сулейманова чугаалаан.

(СЭТА).

АКШ-ТЫҢ ТАЛЫЙГАН ДАЙЫНЗЫРАК БЮДЖЕДИ

ВАШИНГТОН. АКШ-тың дээди хоойлужудукчу органы боо-чепсекти улам ыңай эндере будүрерин чөпшээрээн. Америк конгресстиң ийи палатазы камгалал министерствозунуң бюджелин АКШ-тың төөгүзүнде эң улуг—117 миллиард 300 миллион доллар кылдыр үүлдүгзүнүп көрген, бо дээрге эрткен чылын Пентагонга дөзевилеп бергениниден 7 миллиард доллар хөйдүр.

Ынчаарга 117,3 миллиард доллар октябрь бирде эгелээн 1979 сан-хөө чылында АКШ-тың шериг дөзевилелдериниң хемчээлериниң долу көргүзүү болбайн турар. Камгалал министерствозунуң хереглелдериниге чарыгдалларның «үстүү» ниити хемчээлин бо чылын моон мурнунда-ла 128,5 миллиард доллар кылдыр хоойлужудуп доктаатқан. Ындыг «ийи дакпыр бухгалтерия» Пентагонуң эргезинге аажок хөй курлавыр акша берип турар. Ийи-бүрү шериг программаларына ол түңнерни Пентагон бодунуң көргенин ёзугаар кеззеде канчалдыр-даа ажыглаан болур.

Боо-чепсектиң эң чаа системаларын, чижээ, диптер аразынга ужугар «МХ» дээр ракеталарның чаа хевирин, суг алдында эжиндирер атомнуг «Трайдент» дээр хемелерни, шеригниң өске-даа техниказын тургузар талазы-биле эртемшинчилел ажылдарын күштелдирер арганы ол акша Пентагонга бээр. НАТО-нуң шериг күчүзүн күштелдиреринин планнарынга дүүштүр Барынын Европага АКШ-тың чепсектиг күштерин өстүреринге чарыгдаллар бюджетте көрдүнген. АКШ-тың девискээринде болгаш даштыкыга шериг базаларының база өске-даа объектилериниң тудуун калбартырынга акшаландырыышкынар дугайында шериг эргечагыргаларының негелдезин хандырган.

Бо чылын шериг бюджединиң төлевилелин чугаалажыры конгресске «иллик чок» эрткен. Боо-чепсекти эндерилдир будүрерин шынар талазыбиле чаа чадаже шилчидериниң чаа чагыглары болгаш оортан келдертей хөй ажыкончааларны ап турар шериг-үлетпүр комплекизин сорук киргеен шуугаазынныг антисоветтиг кампания аңаа идиг берген.

Америк аг-шериг бүгүде негелде-хереглелдерин хоойлужудукчулар шуут-ла хандырып берген деп, америк политиктиг хайгаракчылар айтып турар.

* * *

САН-ФРАНЦИСКО. АКШ-тың шериг чарыгдалдарының үргүлчү өзүп турары миллион-миллион американнарга аар үүрге болуп, инфляцияның өзериниге, ажыл чоктарының ковудээриниге идиг берип турар. «Пентагонуң бюджеди болгаш ажыл чокталыышкыны» деп шинчилелде ону айтып турар. Чепсектиг күштерни ажаан-тежээриниге болгаш боочепсектиң чаа системаларын тургузарынга берип турар миллиард-миллиард долларлар чуртка «чоннуң ажыл-биле хандырарынга идиг берип турар» деп, шериг-үлетпүр комплекизиниң пентередиш турар хоозун бадыткалларын шинчиледдиг автору М. Андерсон сойгалап илереткен. «Шериг чарыгдалдары кижилерни ажыл-биле хандырардан туржук, харын ажыл чоктарының өзериниге идиглиг болуп турар. АКШ-тың шериг бюджединиге бир миллиард долларны немээн санында-ла, АКШ-ка ажылдаар 12 муң чер ис чок чиде бээр» деп ол демдеглээн.

Пентагонуң чилбизин хандырар чорук калбак массаларның эрге-ажыктарына эң күштүг каража-когаралды чедирип турар, чүге дээрге, кадык камгалалын, өөредилгени, чуртталга тудуун киириштир, соңгаарладып болбас иштики программалар боттандырарынга дозевилелдер ол санында-ла кызырлыг турар болгай.

Акша-хореңгилерни сарыыл чок чарыгдаарының аар ургуктарының бүүрелдиг чижээ, америк башкыларының байдалы болур. 1976 чылда АКШ-тың педагогика институттарын дооскан барык 290 муң кижиниң аразындан 92 муң башкы ажыл тыпшаан. Оларны ажыл-биле хандырарынга Пентагонуң дөрт-ле хүн дургузунда чарыгдай каантар акша-моңгуну шуут четчар ийик деп, М. Андерсон айытқан.

Шериг сорулгаларынга чарыгдалдарны 5-тен 7 миллиард доллар чедир кызырарын соңгулдалар мурнунда аазаап, оозун уттупкан америк амгы эрге-чагыргаларны шинчиледдиң автору шүүмчүлээн. Ол түү безин ажылдаар 178 муң черни хандырып болур ийик деп, автор онзалап демдеглээн.

«Америк шериг бюджедин кызырбаан шаанда америк экономиканың эң чидиг айтырыгларын шийтирлээри болдунмас» деп шинчилелде чугаалаан. Шериг чарыгдалдарын бетин дээрге 25 миллиард долларга кызырары безин 290 муң американнарны ажыл-биле хандырып болур ийик деп бодалын автор чугаалаан. Шериг үлетпүрүнүң дыка хөй кезиин тайбың угланышкынче шилчидерин көрүп турар хоойлуну хүлээп алырының эргежок чугулазын М. Андерсон база айыткан.

В. ЧУКСЕЕВ.
(СЭТА).

МЕДЭЭЛЕР

Парлалга чагыдылгазы

Бай-Тайга районунуң ажыл-агый, бүдүрүлге болгаш албан организация черлеринде парлалга чагыдылгазы түлүктеп, 4600 ажыг экземпляр солуннар болгаш журналдар чагыттынган. Парлалга чагыдылгазынга идепкейлиг киржип турар коллективтер хөй. Бо хүшнерде «Кара-Холде» 682, Тээли ортумак школазында 660 чагыдылга бижиттинген. Ол ышкаш бо ажылды эки организастан турар өскедаа черлерни адап болур.

Бо чүгула ажыл-хереги бедик деннелге организаетап чорударынга партия организацииялары улуг рольдуг. Парлалганың хой-нинти тарадыкчылары номчукчуларың күзөнин саңтаар солуннар, журналдарны чагыдып, оларга сүмени кадып турар.

Б. БАРБА.

• • •

Ол-ла районда «Мурнакчы» совхозта партия организациязы 1979 чылдың парлалга чагыдылгазын өгай эвес чорудун турар. Бо ажылга парлалганың хой-нинти тарадыкчылары болгаш почтачылар идепкейлиг киржип турарлар.

Парлалганың хой-нинти тарадыкчылары Очур Чымы, Кертик Донгак, Кацоол Серенот олар 200—250 кезек чагыдылганы организастааннар. Чамдык номчукчулар 4—5 чедир солуннарны болгаш журналдарны чагыдып алганнар. Оларга малчыннар Салчак Чугдур, Донгак Адыг-оол, Хомушку Кызыл-оол, трактористер Хомушку Очур, Николай Хертек, хамааржырлар.

С. КАРА-САЛ.

• • •

Кинолекторий

Мугур-Аксы суурдуң Культура бажыңынга «Кижи болгаш хоойлу» деп кинолекторийни эрттирген. Аңаа лекцияны район прокурору К. Оюн помчаан. Арагалаар чорукту болдурбазының база арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдиреринде, ылангыя аныяктарның арага-дарыга хандып, кем-херек үүлгедирин болдурбас хемчеглерниң дугайын лектор чугаалаан. Солун лекция дээш чыылганнар өөрүн четтиргенин илергейлээннер. Лекция соонда ол-ла темага хамаарышкан киножурналды үндүрген.

Мынды янзылыг солун лекция болурга чурттакчыларның эвээш болуру хомуданчыг. Ылаңгыя маңаа аныяктарны хөйү-биле киришпитирзе чогуур.

И. ДОСТАН.

Мөңгүн-Тайга район.

• • •

Өрттен камгалаан

Суг-Аксы суурда өрттен камгалал отряды орт-халап болган таварылгада шалыпкын, организастыг чоруун көргүзүп, дүргеи дузаны чедирин турар. «Алдан-Маадыр» совхозтуң ховуга саваны, Ак-Тал фермазының улуг сараат сигени орттеңи бээрге, орттеи камгалал отряды кончуг дүргени-биле өөрүгеннер. Ол ышкаш О. Бурууна, О. Очур оларның бажыңнарын, херим-кажаазын өрттен камгалаан. Черле орт командазының кежигүннери Сүт-Хөл девискээринге болгулаан өрттерни дүргеи өөрүгер дээш дидим, аваангыр хемчегни ап келгеннер. Б. Ондар, А. Донгак, Ю. Бокаштай олар онза шылгаран эрес-кашпагай чоруун көргүскен. Өрттен камгалал отрядынга ажыл-агыйның удуртукчулары, чон өөрүп четтиргенин илергейлеп турар.

О. БОРАШ.

Чеди-Хемчик район.

Тываның комсомол шаңналының лауреадынга кандидаттар

«МӨӨРЕЙНИҢ» МӨӨРЕЙИ

Республиканың хөгжүм-шин театрының хоочун-даа, аныяк-даа артистери мергежилип бедидер сорулга-биле чаа-чаа рольдарны плавдан дашкаар ойнап, шиилерни белеткеп тургузуп турар апарган. Ону артистер боттарының инициативазы-биле кылып келгеннер. Ындыг инициативаны аныяк артистер Люндуп Солун-оол, Дадар Барымаа, Хертек Ширийн-оол олар база үндүрүп, аныяк кыргыс драматург Мар Байдажевтин «Мөөрей» деп шиизин спектаклиге киргизиптер. Шиини артист Дадар Барымаа чедишкиниг очулдурган.

Шин амгы үениң кижилериниң аажы-чаң кижизидилгезиниң, чүгле бодунуң дүмчүүн борастаар, хуу өөрүгүүрек, инитиниң хөрөңге киришпес кижилериниң болгаш Төрээн чуртунуң, чонунуң мурнунга төлептиг боттарының амы-хуу амыдыралының чедимге чок апаар байдалдарынга-даа торулбас ынаксаанларның дугайын көргүзүп турар.

«Мөөрейде» болуп турар болуушкуннар бистиң артистеривиске шагда-ла билдингир. Ынчалза-даа рольдарны ойнаапы бир янзы. Артист Д. Барымааның хой рольдарга көргүлээн бис. Бо удаада артист ёзулуг арыг сеткил деп чүл дээрзин, ёзулуг ынакшылды тывары берге деп чүвени, ол ынакшылды тывырда берге оруктарны эртер деп чүвени көргүскен. Ол ышкаш ийи ынакшышкан чүректер бот-боттарын тыпчын алгашдаа, кады чурттап ыыдаваын база көргүскен. 22 харлыг аныяк кыс Назы кезээмңгеде ажы-төл чок боор артар, а оңа ынакшааны Азиз өлүмнүг аарыгга туттурган, сөолгү хонуктарын, шактарын маңаан турар...

Артист Л. Солун-оол биске эки кижилер дугайында хөй-хөй рольдарны ойнап көргүскен болгай. Артизивис бо удаада чүгле бодун бодаар, өөрүгүүрек, кижилер хүндүлеп билбес кижиниң болун ойнап, сойгалап турар. Ук рольду Л. Солун-оол моон мурнунда ойнап турган рольдары ышкаш чедишкиниг күүсеткен.

Далай кызыгаарынга шериг хүлээлгезин эрттирип турган, мун пассажирлиг теплоходту озал-ондакка таварышкыры болур турган, суг адазының чазылган атомнуг хемезиндеп чайладыр дээш боду радиацияга таварышкаш аар аараан, кижизиг мөзү-шынарлыг далайжының ролун шиизе артист Хертек Ширийн-оол ойнаан. Артистиң оон мурнунда ойнап келген рольдарын көрүкчүлер эки билир. Таарзыр рольдарындан аңгыда, өске рольдарны ойнаары артист кижиниң хүлээлгези. Ук солулгага Х. Ширийн-оол төлептиг болган. Азиз (Ширийн-оол) эки хөрөөжен кижиниң психологтуг байлалын ханы билип, ук аныяк хөрөөженниң кандыг ынакшылды дилеп чоруурун (чежемейниң үеп-даян, хоолургак аажы-чаңын Назы көргүссе-даа) чугаалажыышкын үезинде угаапкаш, бодунче эялдирип, ёзулуг ынакшый бээр кылдыр бүзүрелдиг ойнаан. Чаңгыс-даа, хой-даа шиилерни көрүп, номчуп кээривиске, биске чаа овур-хевирлер тыптын, ону канчаар ойнаарынны эргалары торуттүнер. Артистеривистиң чүгле «Мөөрейде» эвес, а өске-даа шиилерде: чаңгыя классикада, чедишкиниг ойнап турары—оларның хүн бүрү кызымак, дилеп тывыышкынны ажылының түнелери. Азизтиң үнүиден, «Эргим, Назы! Дүүн менээ хан солуушкуну кылган, а бо эртен база-ла баксыраап эгеледим. Кажан-даа мынчаар баксыраан кижи мен. Академик Павлов өлүп чыда бодунуң байдалының кандыг янзылыг болуп турарын дузалакчыныга бижип алыры-биле адап берип чыткан дээр. А мен эртемден-даа, уран чүүл-даа ажылдакчызы эвес-тир мен. Оода чадааарда, төл төрүдүп, ыяш олуртуп, бажың тудуп каан болзумза! Бодалдарымдан өске кижилерге артыгрыл каар чүвем чок-тур. Кижи ырык чер қырынга бөр-ле эки чүвени ылып каар дээш төрүттүвер деп чүвени ам-на билдим... А кижиниң эки талазын дөңзиге салыр болза, ол домей-ле бак таланы ажыр базыптарынга чигаанны турбас!... Сээн-биле чурттаваанымга хомудаар-дыр мен. Олдаа капчаар... ужуражыр, билишкениивис чүдел үнелиг, чаганы помчаан мунгараар боор сеп. Буруудатпайн көр. Маадырланыр аргам чогул. Баксырап чыдыр мен. Олүп чыдыр мен. Байырлыг, Назы! Сеңээ ынак-тыр мен».

Эки, шыпчы чурттаалгага Азизтиң хандыкшылдын ооң бо өөстери бадыткан турар. Шак од хире: олум чоокшулап орар, ынчалза-даа ынаншыл кыптыгын, хайнынын турар байдалды ол-ла ёзугаар көрүкчүге билиндирип чедирерге артист кижиниң код сорулгазы. Ол код сорулганы бистиң артистеривис Дадар Барымаа, Люндуп Солун-оол, Хертек Ширийн-оол олар чедип алганнар. Ук шиини тургузуп, артистерге боттуг дузаны чедирип келген, хөгжүмшин театрының кол режиссёру, РСФСР-ниң алдарлыг артизи О. Сиин-оолду шиизе ойнап турар артистер-биле кады Тываның комсомол шаңналының лауреадынга кандидат кылдыр база депшиди турар.

Б. КЕНЕШ.

ФРУНЗЕ ХООРАЙ ЧҮС ЧЫЛ БОЛГАН

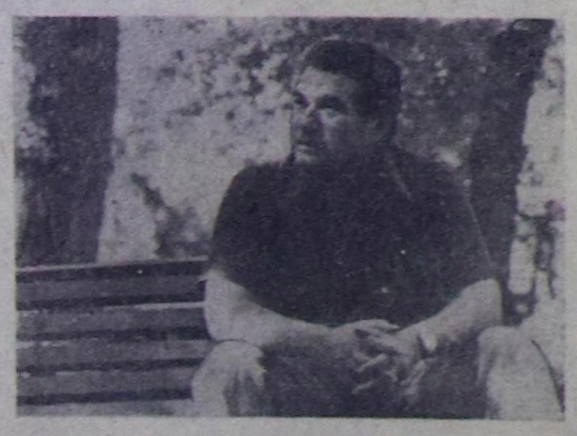

Хүнзээректиг Киргизстаннының найысылаалы үндезилеттинген хүнүнден бээр чүс чыл болганын демдеглеп эрттирер.

Амгы үеде Фрунзе болза Киргизстанда үлегүрүнүң, артемниң болгаш культураның улуг төвү. Ооң чурттакчы чону чартык миллион ажыг кижи.

Республиканың найысылалының үлегүр бүдүрүлгелери продукцияның чүс-чүс хевирлерин бүдүрүп турар. Фрунзе хоорай нарын машиналарны болгаш приборларны даштыкыже үндүр садып турар апарган.

Амгы үеде Фрунзениң ниити билиг школаларында, ортумак түскай болгаш дээди өөреділге черлеринде 130 мун хире кижи өөренип турар.

Республиканың найысылалында Кыргыс ССР-ниң Эртемнер академиязы, библиотекалар, клубтар, кинотеатрлар, дөрт театр, филармония, «Кыргысфильм» киностудиязы ажылдап турар. Чурттакчы чонуң ортузунга культура-чырыдыышкынның улуг ажылын музейлер чорудун келген. Фрунзеде 18,2 миллион тиражтыг 46 журналды парлап, а солуннарның тиражтары өзүп турар.

Киргизиянның найысылалы ногаан парктар болгаш садтар-биле каастанган.

ЧУРУКТАРДА: «Айчүрек» деп төп универмагтың чанында фонтан; Кыргыс ССР-ниң улустуң чогаалчызы, Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының лауреады, Социалистиг Күшажылдың Маадыры Чингиз Айтматов.

В. КОРОТАЕВТИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының дыңнаттанын ёзугаар алырга бөгүн республикага көжүп турар булуттаар, чамдык черлерге хар хоп-мактыг чаъс чаар. Барының чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 9—14 метр чедер. Агаарның температураза 6—11, чамдык районнарга 0—3 градус чылыыр.

Кызылга база аяс хүн болур. Барының чүк угланыышкынныг хат кошкак. Агаар 9—14 градус чылыг болур.

Республиканың автооруктарынга дүне, эртен боранналар. Бир муң метр хире черге көстүрү эки болур.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ОКТЯБРЬ 19-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—«Бистиң-биле кады кыл, бис ышкаш кыл, бистен дээре кыл». ГДР-ден дамчыдылга.
11.55—«Кац канчап катканыл». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги сериязы—«Шылгалда».
13.00—«Молдав эскизтер». Фильм-концерт.
13.30—15.50—Чапсар.
15.50—Социалистиг чурттарның документалдыг фильмнериниң программазы: «Ыяш дугайында баллада», «Чаңгыс Балтика», «Улустуң ус-тывыжы».
16.40—«Фридерик Шопен».
17.25—Спорттуң өртке хамаарышкан хевирлериниң талазы-биле делегей маргылдаалары.
17.45—«Орус чугаа».
18.15—«Миллионнарның леницчи университеди». Республикаларның акыдуңмалышкы эвилелиндеп».

КЫЗЫЛДАН

18.45—Телемедээлер.
18.55—«Социалистиг чарыштың хүн демдеглели». Дамчыдылга.
19.15—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.30—Медээлер.
19.40—«Уругларга шүлүктер».
19.55—Футбол талазы-биле УЕФА-ның кубогу. «Торпедо» (Москва) — «Штутгарт» (ГФР). «Торпедо» стадиондан дамчыдылга.
21.25—«Кац канчап катканыл». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериязы. —«Маадырлыг чорук».
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—«Балет дугайында». Белорус ССР-ниң Күрүнеиин үлегерлиг Улуг театрының баледи. Дамчыдылганы РСФСР-ниң алдарлыг артизи Б. Львов-Анохин чорудар.
00.15—00.55 — Документалдыг фильмнер программазы: «Даглар оттур», «Бистиң шилип алыр оруктарывыс», Төңгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.45—Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң уругларның ниити ырызының фольклор бөлүүнүң концерти.

КЫЗЫЛДАН

19.30—«КАИ экраны». Дамчыдылга.
19.45—Чарлаалар.
19.50—«Солуу кижиниң бижиглелдери». Уран-чечен телефильм.
20.40—21.15—«Людмила Сенчина ырлаар. Фильм-концерт.

Эмчиниң сүмези

АЖЫ-ТӨЛДҮ ДОРУКТУРАРЫНДА

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак өзүп орар чаштарга кончуг улуг сагыш салып, оларның кан-гадык өзүп доругарынга бүзү-ле болдунар чүүлдерни кылып турар. Хөй уруглуг иелерни орденнер болгаш медальдар-биле шаңнап, оларга акша дузаламчызын көргүзүп турар. Оон ыңай бир хар четпээн уругларны эмнээри-биле оларга халас эмнерки бижип берип турар.

Уруглар эмчилери чаа төрүттүнген чаштарны аартпас дээш оларның кадык-шыырак өлеринге үргулчу хайгаарелды салып турар. Бир хар четпиэн уруг аажок өгүүчел, ынчангаш ону арганыг-ла болза аартпазы кончуг чүүл.

Уруглар эмчилери чаш уругларны ай санында ажыңынга барып хайгаарап турар, а ие кижи уруун ай санында поликлиникага чедирип, ону дөңзиледип турары чүүл. Аалар уругларынга массаж, гимнастика, кандыг-бир аарыгга удур баш дүүр тарылга кылырары кончуг чүүл. Уругну шын өстүрүп доруктурарының бир кол чүүлү болза ону шын хүн чурумунга өөредири, өзүп орар айларының аайы-биле шын чемгерери, чүүрү, ойнаары, дадыктыраары, шаг-үеге хамаарыштыр уруну шын хөпкерери база бир чүүл чүүл болур.

Ие кижи уруглар эмчизинге ой-шаанда барып, ажыктыг сүмелерни ап турар болза, кандыг-даа аарыгны хаплаадып өскүтпейн, эгелеп чорда аарыгны эмнеп каары белен.

Чамдык иелер уругларын эмчиге эккээрде арыг-шеверни сагыйын турары шын эсс.

Ие кижи уругну бодунуң кара туразы-биле эмнеп, 4—5 хонук хиреде эмчиге чеирбейн бээр чорук хоралыг, чүүгеде бээрге аарыг улам-на хаплаан бар чыдар болгай. Аарыг дыка хаплаанда организмге эттинмес өскерлиишкиннер болу бээр, оон түнелинде чаш кижи ажытынынан чарлып-даа болур. Шаанда быжар-думаа, дифтерия болгаш өске-даа хамчык аарыгларга удур тарылга кылыр эмнер чок турганы-биле бичии уруглар аажок хорап чораан болгай. Ам ол аарыглар колдуунда уаткаттынган, оларга удур тарылга кылыр эмнер бар апарган. Аарыга удур тарылганы поликлиникага кылыр болза эки, чүге дээрге чамдык таварылгаларда тарылга кылган соонда хуулушкун-даа болу берип болур.

Ие кижи уруглар эмчизинге ой-шаанда барып, ажыктыг сүмелерни ап турар болза, кандыг-даа аарыгны хаплаадып өскүтпейн, оларның кан-гадык өзүп доругарынга бүзү-ле болдунар чүүлдерни кылып турар. Хөй уруглуг иелерни орденнер болгаш медальдар-биле шаңнап, оларга акша дузаламчызын көргүзүп турар. Оон ыңай бир хар четпээн уругларны эмнээри-биле оларга халас эмнерки бижип берип турар.

Уруглар эмчилери чаа төрүттүнген чаштарны аартпас дээш оларның кадык-шыырак өлеринге үргулчу хайгаарелды салып турар. Бир хар четпиэн уруг аажок өгүүчел, ынчангаш ону арганыг-ла болза аартпазы кончуг чүүл.

*Уруглар эмчилери чаш уругларны ай санында ажыңынга барып хайгаарап турар, а ие кижи уруун ай санында поликлиникага чедирип, ону дөңзиледип турары чүүл. Аалар уругларынга массаж, гимнастика, кандыг-бир аарыгга удур баш дүүр тарылга кылырары кончуг чүүл. Уругну шын өстүрүп доруктурарының бир кол чүүлү болза ону шын хүн чурумунга өөредири, өзүп орар айларының аайы-биле шын чемгерери, чүүрү, ойнаары, дадыктыраары, шаг-үеге хамаарыштыр уруну шын хөпкерери база бир чүүл чүүл